

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ דור הנאה ממנו שנאמר ובמושב לצים לא ישב מושבו מושב לצים.....2
- הדרן עלך האשה נקנית.....2
- א. האיש מקדש בו ובשלוחו.....3
- ב. האשה מתקדשת בה ובשלוחה.....3
- ג. האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו.....4
- ד. מצוה בו יותר מבשלוחו.....5
- ה. כי הא דרב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא.....9
- ו. אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתננה עליו.....10
- ז. האשה מתקדשת בה ובשלוחה ... מצוה בה יותר מבשלוחה ... אבל בהא איסורא לית בה.....11
- ח. טב למיתב מן דו מלמיתב ארמלו.....12
- ט. אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה.....13
- י. ושלח מלמד שהוא עושה שליח.....14
- יא. מלמד שהיא עושה שליח.....15
- יב. שהשליח עושה שליח.....16
- יג. האומר לשלוחו צא תרום תורם כדעת בעל הבית ואם אינו יודע דעת בעל הבית תורם בבינונית אחד מחמשים.....18
- יד. אתם גם אתם לרבות את השליח.....19
- טו. חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו והלך ומצא ושחט והן לקחו ושחטו אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והם אוכלים ושותים עמו.....20
- טז. ששלוחו של אדם כמותו.....21
- יז. מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית.....22
- יח. אין העבד נעשה שליח לקבל גט מיד בעלה של אשה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין.....24
- יט. עובד כוכבים הואיל ואיתיה בתרומה דנפשיה דתנן העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה.....24
- כ. אתם ולא אריסין.....26

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

- כא. אתם ולא שותפין.....27
- כב. אתם ולא אפטרופוס.....27
- כג. אתם ולא התורם את שאינו שלו.....28

דף מא.

א. וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ דור הנאה ממנו שנאמר ובמושב לצים לא ישב מושבו מושב לצים

יזהר מליצנות. כלומר חבורת אנשים או אדם יחיד אשר אינם עוסקים לא בתורה ולא בחכמה ולא בדרך ארץ, ונקרא לץ כל היושב בטל מדברי תורה כמו שאמרו (אבות פ"ג מ"ב) שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים וכו' אף שאין עוסקים בשיחה במילה¹. וכל שכן המרבים² לדבר שחוק וקלות ראש על היחיד או הציבור, ומדברים מתוך יהירות וגאווה ורשעות, ויש להתרחק מהם כמטחוי קשת, כי ליצנות מושכת, והם כת שאינם מקבלים פני השכינה, והחמירו חז"ל מאד בעונש המתלוצצים או המתלוצץ שיסורים באים עליו ומזונותיו מתמעטים וגורם כליה בעולם, ודנים אותו בתחילה לגהינום.

אולם הבטל מתורה שלא בדרך קבע, נראה מדברי ראשונים³ ואחרונים, שאינו בכלל הליצנים

הדרן עלך האשה נקנית

¹ ואמרו הראשונים הטעם כי אין ליצנות גדולה ממי שאמרו לו מנה זהובים שעה אחת וכל שתמנה יהיה שלך והוא בטל הלא הוא מתלוצץ מהזהובים ומבזה אותם, כן הבטל מדברי תורה אחר שיודע השכר הגדול הזה הוא לץ ממש, ומה גם אחר שאמרו שכל מי שאינו עוסק בתלמוד תורה נקרא נוזף והוא יושב ובטל נמצא חפץ להיות נוזף ולא לעסוק בתלמוד תורה, היש עלבון וליצנות גדול מזה. חמדת ימים יום טוב ד אות צח

² פלא יועץ ערך ליצנות

³ עי' פי' רבנו יונה אבות פ"ג מ"ב, ושע"ת ש"ג אות קעז; עי' ראשית חכמה שער הקדושה פי"ב.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

א. האיש מקדש בו ובשלוcho

הוקשו קידושין לגיטין שנאמר (דברים כד פסוק ב) וְיָצָאָהּ וְגו' וְהִיְתָה וּלְפִיכָךְ כִּשְׁם שִׁיכוֹל הַבַּעַל לִמְנוּת שְׁלִיחַ לְגֵרֶשׁ אִשְׁתּוֹ, וְהוּא הַנִּקְרָא שְׁלִיחַ הַחֹלֶכֶת, כִּמוֹ שִׁיתְבָּאָר לַחֲלֹן. כִּךְ יִכּוֹל הָאִישׁ⁴ לַעֲשׂוֹת⁵ שְׁלִיחַ לְקֹדֶשׁ לוֹ אִשָּׁה⁶, בֵּין אִשָּׁה סֹתָם כְּלוּמָר אִיזָה שִׁירְצָה הַשְּׁלִיחַ, בֵּין אִשָּׁה פְּלוּנִית, כְּלוּמָר שִׁיאֹמַר לוֹ קֹדֶשׁ לִי אֵת אִשָּׁה פְּלוּנִית וְיִלְךְ הַשְּׁלִיחַ וְיִתֵּן לָהּ הַקִּדּוּשִׁין וְיֹאמַר לָהּ הַשְּׁלִיחַ הֲרִי אֵת מְקוֹדֶשֶׁת לְפְלוּנִי. וְלִכְתַּחֲלָה אֵין לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְקֹדֶשׁ אִשָּׁה סֹתָם⁷. וְלַחֲלֹן יִבּוֹאֵר שֶׁאִסּוּר לְקֹדֶשֶׁה עַל יְדֵי שְׁלִיחַ אִם אֵינוֹ מְכִירָה.

יֵשׁ שְׁכֵתָב⁸ שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ אֶרֶץ לִמְנוּת שְׁלִיחַ תְּלִמִיד חֲכָם, וְהַמְנָהֵג עֲכָשִׁיו שֶׁמִּמֶּנִּין שְׁלִיחַ לַת"ח וְאִפִּילוֹ הוּא גְדוֹל הָרַבָּה בַּחֲכָמָה⁹.

ב. האשה מתקדשת בה ובשלוcho

כִּשְׁם שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ קְבֻלָּה לְקַבֵּל גִּטָּה, כִּמְבֹאֵר לַחֲלֹן. כִּךְ יִכּוֹלָה הָאִשָּׁה יִכּוֹלָה¹⁰ ג"כ לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ¹¹ לְקַבֵּל קִדּוּשִׁיהָ.

וְאִם עָשְׂתָה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל קִדּוּשָׁה אֹמַר הָאִישׁ לְשְׁלִיחַ כְּשֶׁנִּתֵּן לוֹ הַקִּדּוּשִׁין, הֲרִי פְּלוּנִית שֶׁשְּׁלַחָה אוֹתָךְ מְקוֹדֶשֶׁת לִי, וְהַשְּׁלִיחַ אֹמַר קִדְּשִׁיָּה לָךְ, וְאִם אֹמַר הֵן דִּיו. וְאִפִּילוֹ אִם

⁴ שו"ע ונו"כ אבהע"ז לה א

⁵ ולבאורה צ"ע הרי מצוה בו יותר מבשלוcho ואמאי נקט לשון יכול ועל פי מש"כ בשער הציון רנ ט שמצוות שאינם בגופו אין מבטלין ת"ת אם יכול על ידי אחר אם כן כיון דקידושין אינו מצוה בגופו אם עוסק בתורה לא יבטל אלא ישלח אחר. וזהו לשון המחבר "יכול" וצ"ע

⁶ ועיין שם שו"ע ונו"כ לה ג שנחלקו האם צריך שיהיה בעדים

⁷ ב"ש שם א

⁸ באר שבע דף קי"ח מובא בבאה"ט א

⁹ כנה"ג

¹⁰ שו"ע ונו"כ שם לו א

¹¹ אולם לבו"ע צריך שיהיה בעדים כמו שהתבאר במסכת גיטין דף סג: והוא בשו"ע שם לה ג ואם נעשה בלא עדים אפ"ה יש להחמיר ולהצריכה גט. ח"מ שם א. ולא מנעם שליחות הוא, דהא איהו עצמו כי נתנן מידו בעי נמי שיתנן בפני שנים (סימן כ"ז שם ושמ סימן קל"ג סעיף א'), ומנעם דקיי"ל (גיטין ב' ע"ב) דאין דבר שבערוה פחות משנים. סמ"ע חו"מ קפב ג

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

שתק, אם היו עסוקים באותו ענין ונתן לשליח ולא פירש ולא אמר דבר לא הוא ולא השליח¹², דיו¹³. וי"א¹⁴ שהשליח צריך להשיב עכ"פ הן.

ג. האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו

כשם שיכול האב¹⁵ לקדש את בתו הנערה, כך יכול לקדשה על ידי שלוחו ששלוחו כמותו, וצריך שיאמר לה כן בפני עדים, שהרי שלוח קבלה צריך עדים ואם גלוי וידוע לכל שהאב מכין אותה לחופה ולקבל קידושיה כאומר לה בפני עדים דמי.

ומצוה יותר שיקדש האב את בתו בעצמו ולא ע"י שליח¹⁶.

וכבר התבאר לעיל דף יט. שגם קטנה כשם שיכול¹⁷ האב לקדש בתו קטנה, כך יכול לקדשה על ידי שלוחו¹⁸ דשלוחו כמותו, או על ידי עצמה שיאמר לה צאי וקבלי קידושין, ואף על גב שאין שליחות לקטן, זהו רק לזכות לאחר בשליחותו, אבל כאן שהיא זוכה לעצמה בשליחות אביה, מועילה שליחותה לעצמה כאילו קבל אביה קידושין בשבילה¹⁹. וצריך שיאמר לה כן בפני עדים, שהרי שליח קבלה צריך עדים²⁰.

¹² ט"ז ב, ח"מ ד מובא בב"ש ב

¹³ ואם מקדשה בשטר אינו כותבו אלא מדעת השלית. וכ"ש מדעת האשה, ויש מי שאומר דלא סגי מדעת השלית אלא צריך לכותבו מדעתה כמו בנט, דבעינן דעת מקנה שהיא האשה גבי קידושין. רמ"א וח"מ שם ה

¹⁴ ב"ח ומהרש"ל וכתב על זה בב"ש ב, מיהו צ"ע מנ"ל לרמב"ם דין זה דהשלית צריך להשיב דוקא, ועייין אבני מילואים שם א

15 שו"ע ונו"כ שם לז ז

¹⁶ ב"ש לה ב שם מחדושי מהרי"ט

17 שו"ע ונו"כ אבהע"ז לז ז

¹⁸ נראה דמ"מ איבא בו יותר משלוחו דהא הוא מצוה דרמי עליו ובב"ח לא כ"כ ולא ידעתי הפרש בין מצוה זו לשאר מצוות. ח"מ שם ז, וב"ש ו

¹⁹ לבוש שם וט"ז ג ועיין ח"מ שם ח וב"ש ז שלדעת הראב"ד ורמב"ן הטעם הוא כאלו אמר תנו לכלב שלי ואקדש לך כן מהני בביתו וכיון שאמר לה קבלי קידושיך הוי כאלו אמר מי שיתן לך מעלה אני עליו כאלו נתן לי לכן אפילו בשטר מהני דאלו מטעם דהוי כאלו אמר תן מנה לפלוני אתי' מדין ערב אז דוקא כשנהנה הפלו' משא"כ בשטר לכן כתב הטעם כאלו נתן לי ועיין בהר"ן ולפ"ז ה"ה בקטנה דעלמא נמי דלא גרעה מכלב, אבל הרא"ש כתב דהוי מתורת שליחות וכל מה שהוא לטובתה נעשית שליח ולפ"ז קטנה דעלמא לא מהני, לפ"ז אפילו גילוי דעת דהיא תהיה שלוחו מהני כמ"ש בסימן ל"ה, אלא בפסקי מהר"י סימן נ' כתב לדברי הרא"ש פ"ק דקדושין בסוגי' אומר אדם לבתו הקטנה וכו' כתב שם זכות שלו מוכה לה א"כ צריך לזכות לה בפירוש ולא מהני גילוי דעתו מיהו למעם שכתב דנעשית שלוחו צ"ל כן לפני עדים ויש לחוש לחומרא לשני טעמים הללו, וברמב"ם פ"ג דין י"ד משמע להדיא כן ונ"מ לרמב"ם והרא"ש נעשה קטן שליח לכל דבר שהוא טובתו ולראב"ד והרמב"ן לא נעשה וכן הוא לדע' רא"מ שהביא בסמוך בהג"ה.

20 רמ"א שם

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ואם גלוי וידוע לכל שהאב מכין אותה לחופה ולקבל קידושיה כאומר לה בפני עדים דמי. ואין חילוק בין נערה לקטנה וכן עיקר. אבל יש חולקין²¹ ואומרים דאין בת קטנה יכולה לקבל קידושיה אלא האב בעצמו צריך לקבלם. וכדי להוציא אדם את עצמו מפלוגתא יחזיק האב יד הקטנה בשעה שתקבל הקידושין או יעמוד אצלה כשתקבלן דהוי כאילו קבלן בעצמו²², והכי עדיף טפי שהרי יש אומרים שאסור לקדש בתו קטנה²³.

וכשמקדש הקטנה ואביה עומד אצלה, אם ירצה יאמר לה הרי את מקודשת לי, ואם יאמר בתך מקודשת לי הווי קידושין דהרי היא במקום אביה עומדת, אף על גב שנותן לה הקידושין הרי מכח אביה חלין הקידושין והוא עומד אצלה²⁴ והוי כאילו מדבר עמו. ואם מקדשה בשטר כותב בשטר בתך מקודשת לי, ובשעה שנותן לה אומר לה הרי את מקודשת לי, ואם שינה מדברים האלה אפילו הכי הויא מקודשת.

וכששולחין הבנות הקטנות למקום אחר ואין האב אצלן כשמקבלות קידושיהן, הואיל והכינה להכניסה לחופה ולקידושין הווי כאילו מחזיק בידה בשעת קבלה, מכל מקום אומר לה הרי את מקודשת לי, כיון שאין האב כאן למי יאמר בתך, נ"ל.

ד. מצוה בו יותר מבשלוחו

²¹ הנה הפוסקים מדייקים דהרי"ף ס"ל דא"י לקבל קידושין מדהשמיט מימרא זו אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושך והנה בגירסא שלנו איתא מימר' זו בהרי"ף ועיי' ב"ש שם ח שהקשה אף לגירסא שלהם, והרא"מ דס"ל דא"י לקבל קדושין צ"ע איך מישב סוגי' ודוחק לומר הסוגי' איירי שעומד שם, ואפשר דס"ל דסוגי' איירי שם בנערה והא דאמר שם והוא שלא בגרה ולא אמר והוא שלא היתה קטנה אפשר איירי דסיפא נקיט ודוחק. נראה אם אומר למקדש תן לבתי קדושי כסף ותתקדש לך אז לכ"ע יכולה לקבל הקדושין אפי' אם אביה אינו שם דהוי כאומר תן לפלוני. ב"ש שם ט

²² אבל כשהיא עצמה מקבלת, אין מחויב האב למחות אם היא חפוצה, ח"מ שם י

²³ וע' בריב"ש סימן תע"ט שכתב ומיהו לישנ' דהרי בתך לכ"ע מהני אף ע"י עצמה וכ"ש בנדרן זה וכו' משמע אף כשאין האב אצל הקדושין יאמר לה הרי בתך ועיי' ח"מ שם יא שכתב ומיהו נראה דכוונת הריב"ש שיאמר לאב הרי בתך מקודשת לי בכסף שאתן לה ונותן לה הכסף מדעת אביה אבל שיאמר לבת הרי בתך מקודשת אין זה ל' כלל. אולם בב"ש שם י כתב ובכל זה אין חילוק בין אם האב עומד אצלה ובין אם אין עומד אצלה דהא לכל הפוסקים מימרא דרבא הנ"ל איירי כשאין האב עומד אצלה והיא באה בתורת שליחות ותני שם הרי בתך מקודשת לי וכשאב אצל הקדושין יאמר אף לכתחילה בתך מקודשת לי, וכשהוא מקבל קדושין בשביל בתו אז אם היא קטנה או נערה צ"ל לו בתך מקודשת לי, ולא הרי את, דהא הוא לאו שליח, ואם היא בוגרת והוא שלוחה אז בכסף מהני בין אם יאמר את מקודשת דמדבר עם המשלח כמו דמהני א"י לקטנה כשהוא מקבל הקידושין בתך מקודשת לי ובין א"י הרי בתך מקודשת.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

גם מצוה שיכול לעשותה²⁵ על ידי שליח, מצוה²⁶ שיעשנה הוא בעצמו, ואפילו הכנה למצוה²⁷, שמצוה בו²⁸ יותר מבשלוחו²⁹.

י"א³⁰ שמצוה בו יותר מבשלוחו די אם מסייע במקצת בעשיית המצוה. וי"א³¹ שמצוה שיעשה כל המצוה. לפיכך הבונה סוכה, אם אפשר יש לעשות כל הסכך בידו, כי הוא עיקר המצוה. ואם א"א לו מאיזה סיבה, לפחות יעשה מעט בידו והשאר יעשה על ידי

²⁵ חיי אדם ח"א כלל סח ז

²⁶ אולם אם שלח שליח לא עבר איסור וחשיב מקיים המצוה. עיין ברכ"י אבע"ז לו דין ה
²⁷ כגון מחינת קמח למצות עיין רמ"א או"ח תנ"ח ו'אנשי מעשה רגילים לילך בעצמם אל מקום הרחיים לראות
הם בעצמם למחינת קמחיהם". ובמג"א שם יב שמצוה בו יותר מבשלוחו, וכן עיין בשו"ע ונו"כ שם תס
בשמעם זה הרא"ש היה משתדל במצת מצוה ועומד על עשייתה ומזרז העוסקים בהם ומסייע בעריכתה, וכן
ראוי לכל אדם לעשות להטפל הוא בעצמו במצוה. וביוסף אומ"ן ח"ב פרק גידול בנים יב כשיעשה מצוה אחת
מן המצוות יעשה אותה בעצמו, כגון שיקשור הלולב בידו, וילמד בנו לעשות כך, שיהיו המצוות חביבין עליו.
וכן מוכח מח"מ לו ב שאף שאין האשה מצווה על פרו ורבו מצוה שתקדש היא בעצמה ולא על ידי שלוחה
שמ"מ היא עושה מצוה שמסייעת לאיש שיקיים המצוה על ידה. אולם עיין בתוספת שבת רנ ב וז"ל "לפ"ד
ראוי ליוזר בזה גם בסעודת מילה וחתונה וכיוצא בזה ולא מצינו זה בשום מקום, דשבת שאני דגדולה קדושתה
ע"ש סי' ר"ה, וא"כ הבו דלא לוסף עלה, ודוקא בשבת דינא הכי וכדאמר רב נחמן (קט"א) אלו מיקלע רב
אמי ורב אסי מי לא מכתפינא קמיהו, וזה לא שייך בשאר סעודת מצוה". ועיין מחזיק ברכה רנ ג, ועיין פ"ת
יו"ד רסה טז שהביא מספר תולדות שבת שמצוה בו יותר מבשלוחו ראוי ליוזר גם בסעודת ברית מילה
וחתונה. ומבניית סוכה אין ראיה שאפשר שהיא מצוה בעצמה כמו שהתבאר ריש מסכת סוכה עיין העמק –
שאלה שאילתא קסט. וראה שו"ת בנין – שלמה סימן מג.

²⁸ ואפילו קריעה על מתו עדיף שיעשנה בעצמו, עיקרי הד"ט יו"ד לו ג משו"ת בית יהודה בו וכן ביד אפרים
באורים הלכות קריעה ב

²⁹ רש"י פירש (קידושין מא, א ד"ה מצוה בו יותר מבשלוחו), דכי עסיק גופו במצות מקבל שכר מפי. ועיין
ברמב"ם (בפד"מ שם) שכתב, ד'התעסקות האדם במצוה בעצמו יותר שלם מאשר יטיל על זולתו', היינו, די
מעלה מצד עצם צורת קיום המצוה אם מקיימה האדם עצמו ולא על ידי שליח (ואפשר, דלכן מקבל שכר מפי).
³⁰ עיין במשנ"ב סימן תלב (סק"ח) דמצוה לסייע בבדיקת חמץ משום דמצוה בו יותר מבשלוחו, ובפמ"ג (שם
א"א סק"ה) כתב, דהא דמצוה בו יותר מבשלוחו, די במה שעושה קצת מהמצוה, ואין צריך לעשות כולה, וכ"כ
בא"א בוטשאטש רא ג, ושם א ותקפא א

³¹ בשו"ע הרב (תלב ס"ח) משמע שמדין מצוה בו יותר מבשלוחו, עדיף שיבדוק הכל בעצמו. ועיין בשו"ע הרב
רנ (קו"א סק"ב) שכתב, דמצד מצות הכנת שבת שהוא מצוה שבגופו, סגי בהכנת דבר אחד, אך מצד הדין
דעלמא דמצוה בו יותר מבשלוחו משמע דלא סגי בדבר אחד. ועיין במג"א (סי' תרעא סק"א) שהמדליק נר
חנוכה בביתו, כשמזדמן לו איזה דבר נחוץ לאחר שהדליק אחד מהן, יוכל אחר להשלים בשבילו את הדלקת
שאר הנרות (ועיין במג"א שציין לדברי הגמרא ביומא לא ע"ב קרצו ומרק אחר על ידו). אולם במשנ"ב (סקמ"ח)
הביא מהגר"א דלכתחילה טוב יותר שיגמור בעצמו המצוה שהתחיל בה. ועיין בשערי תשובה שם (סק"ג)
בשם המור וקציעה, דאינו בדין שעול מצות יהיה עליו כמשוי.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

שליח, ויאמר לו אתה שליח מצוה בעדי לעשות סכך זה לשם מצות סוכה³². וכן במילת בנו אם יוכל ימול הוא³³, והמוהל המומחה יפרע.

ואם הוא יעשה המצוה לא יהיה מהודר כל כך, כגון הרוצה לכתוב לו ספר תורה ואין מכתבו מהודר, ואם ישכור סופר יהיה מהודר, יש להסתפק איזה עדיף³⁴.

וכן יש להסתפק האם עדיף מצווה בו יותר מבשלוחו, או מצווה בזמנה, ונ"מ לבנות סוכה מיד ע"י אחרים, או שצריך להמתין לבנותה בעצמו³⁵.

מצווה בו יותר מבשלוחו, שייך רק אם אינו מכבד דרך כבוד לאחר³⁶. ולכן נהגו לכבד תלמיד חכם או את אביו וחמיו בסנדקאות³⁷.

אם צריך לבטל תלמוד תורה במצוות שבגופו מצוה בו יותר מבשלוחו, אך מצוות שאינם בגופו, כיון שיוכל לעשות על ידי אחרים, אין מבטלין התלמוד אפילו לזמן מועט³⁸. לפיכך לא יפסיק באמצע התלמוד לילך לגמול חסד עם איזה אדם³⁹, במקום שאחר יוכל בשליחותו לעשות עמו הטובה ההיא.

³² כף החיים תרכה יא, ובקיצו"ע סי' קל"ד סעי' א' כותב שמצוה על כל אדם לעסוק בעצמו גם בעשיית הסוכה וגם בהנחת הסכך, והמטריח עצמו בעשיית הסוכה עד שמזיע תיקון הוא לחטא הידוע – אלף המגן סי' תרכ"ד סקט"ו בשם מועד לכל חי, ובשע"ת דסוכה מותר לפרנס לעשות אף בפני ג', ועיין בשו"ת שבט הקהתי ח"ב סי' ר"ח שמוכיח מכמה מקומות שהכוונה גם על דפנות הסוכה וגם הבאת הסכך בפרהסיא. אבל חשיבת העצים לצורך הסוכה אסורה לו בפרהסיא – דעת תורה סי' זה, וכ"ה בערוך לנר מכות ח' ע"א ו

³³ בדרך פקודיך עשה ב חלק הדיבור אות ב כתב הא ודאי דמצוה בו יותר מבשלוחו (קידושין מא א) (כמו בכל המצוות), על כן האב שהוא מוהל בעצמו לא יספיק לו להתוך הערלה בלבד ולכבד לאחר לפרוע כי מל ולא פרע כאילו לא מל. וזהו אם הוא יודע אך אם אינו יודע ודאי שלפחות יסייע ובלא"ה עיין בנודע ביהודה או"ח מהדו"ת כ"ב כתב, דאם אחר פורע אח"כ גם המילה היא חלק מהמצוה, ומ"ש 'כאילו לא מל' זה כשלא עשו פריעה כלל.

³⁴ חיי אדם שם. ועיין ערוה"ש חו"מ רמג יג שאף דלכתחלה מצוה להפריש מן העיסה מ"מ מוטב לה להפריש בעצמה מלהם אפוי משתפריש שלוחה בעיסתה דמצוה בו יותר מבשלוחו.

³⁵ עיין פמ"ג א"א סי' תרכ"ה ס"ק א'

³⁶ עיין גליון מהרש"א יו"ד ריש סי' ר"ס בשם התבואות שור, ועיין מחזיק ברכה יו"ד כח ט

³⁷ בשו"ת דברי יוסף אירגאס (ס"ס כו) והסכים עמו מרן החיד"א בברכי יוסף (יו"ד סימן רסד). אמנם בספרו ראש דוד (פרשת פנחס) הביא דברי הכרתי ופלתי, שאם מכבדו דרך כבוד במצוה אסור להמנע מעשיית המצוה בעצמו, מה שאין כן דרך שליחות דבכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו. ועיין עוד בספר המקנה קידושין (כט א) ובשו"ת רב פעלים חלק ב' (סימן לה). וראה בכל זה בשו"ת יביע אומר חלק ד' (דף צה ע"ב). חלק אורח חיים סימן כג אות יג). ועיין עוד בילקוט יוסף שבת כרך א' (עמוד סח) ובשובע שמחות ב פרק ט ג

³⁸ שער הציון רנ ט ועיי"ש אפילו במצוות שבגופו אפשר שאין מבטלין תלמוד תורה מלבד מצות עונג שבת דחמירא וצ"ע. ויש להביא ראיה ממש"כ ביוסף אומץ ח"ב סדר לימוד בנים קטנים שאם האב חכם בתורה, טוב יותר שישכור להם מלמד משילמוד הוא עצמו עימם בעודם קטנים, שלימוד ההוא מבטלו מלימודו הגדול והחשוב

³⁹ בעיקר הדבר אם שייך מצוה בו יותר מבשלוחו בגמילות חסדים, ועיין באחיעזר (חלק אבהע"ז סכ"ח סט"ז) שכתב, לא מצינו מצוה בו מבשלוחו במצוה של גמילות חסדים. אמנם באהבת חסד (ח"ב פי"ד) מבואר, שגם בגמילות חסד נאמר דמצוה בו יותר מבשלוחו.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

וכשיש חלול כבודו ישלח שליח ומצוה בשלוחו ולא בו⁴⁰.

אם צריך לקיים קיים מצוה אחרת⁴¹, עדיף שישלח שליח עבור המצוה הראשונה, כדי שיוכל לקיים שניהם בזמנם⁴². לפיכך המתפלל ערבית בביתו ביחידות בליל בדיקת חמץ, יתן לאחר לבדוק והוא יתפלל שעי"ז יקיים שניהם בזמנם⁴³.

אכן אם הוא רגיל להתפלל לעולם ביחיד, י"א שיבדוק תחלה שמצוה בו יותר מבשלוחו⁴⁴. ומכיון שרגיל בכך אין חוששים כ"כ שמא ישכח. וי"א⁴⁵ שלעולם יתפלל תחלה דתדיר ושאינו תדיר קודם⁴⁶.

י"א⁴⁷ שברכה שהיא מצוה⁴⁸ כגון קידוש, עדיף שיאמר בעצמו, דעונה עדיף משומע⁴⁹. וי"א⁵⁰ שעדיף שייצא מאחרים, ששומע כעונה בעצמו ממש. וברוב עם הדרת מלך. וכן עיקר⁵¹. וי"א⁵² שאם מקיימים המצוה יחד⁵³ עדיף ברוב עם אחד יוציא את כולם, אך

⁴⁰ שיש חלול כבודו, גדול כבוד הבריות דוחה לא תעשה בדרבנן, ושב ואל תעשה אף בדבר תורה. וכבר הארכנו בפרט הזה במקום אחר (שושנת העמקים כלל ו; סימן יג משבצות זהב אות ה, ואשל אברהם אות ח), אין עת האספק פה. פמ"ג א"א רנ ב

⁴¹ ברורה סימן תלא ס"ק ח

⁴² ונ"מ לכאורה גם במוצאי כיפור שחל בערב שבת, או סוכות שחל בשבת ולא הספיק לבנות עד ערב שבת האם עדיף שיתעסק בצרכי שבת שתדיר ואינו תדיר קודם (עיין בה"ח תרכד לה) וישלח שליח לבנות הסוכה, או שיעסוק מעט בשניהם, (שלדעת המ"ב תלב לעיל די בזה מדין מצוה בו) או שיכין צרכי שבת ואז יבנה הסוכה.

⁴³ ואם אין אחר יתפלל תחלה.

⁴⁴ ועדיף מתדיר ושאינו תדיר.

⁴⁵ דעת החק יעקב

⁴⁶ משמע מדבריו דעדיף זריזין מקדימין ממצוה בו יותר מבשלוחו דאי לאו הכי הוי ליה לבדוק ולהתפלל אח"כ אמנם אפשר דבבדיקת חמץ כיון שעיקר זמנו הוא מן הדין בתחילת הלילה הכא עדיף ועוד דחייש' שמא ישכח אמנם לכאורה יכל לבדוק קודם אמנם תדיר ושאינו תדיר וכו' וצ"ע ולכאורה גם ברגיל לעולם להתפלל ביחידות לכאורה עדיף שייתן לאחר משום תדיר וזריזין וא"כ מוכח דעדיפא מצוה בו מתדיר וצ"ע. מ"ב שם

⁴⁷ א"ר אור"ח רעג ט

⁴⁸ לאפוקי ברכת המצוות כגון ציצית שברוב עם עדיף ואחד מברך ומוציא. א"ר שם. ולפ"ז צ"ע מש"כ פמ"ג מש"ז סוסי' ר"צ לענין השלמת מאה ברכות דטוב יותר לברך בעצמו משישמע מאחר הרי בזה גם בא"ר מודה,

⁴⁹ עיין דעת תורה רעג ד הביא מראשונים ואחרונים שעונה עדיף משומע

⁵⁰ תו"ש רעג י. ושאנת אריה סי' ו', ערוה"ש רעג ו

⁵¹ מ"ב רי"ג סק"ג לגבי ברכת הנהנין, ושם י"ז בשם גדולי הפוסקים לגבי ברכת המצוות שהרי הוא כמברך בעצמו, וסי' רח"צ סקל"ז

⁵² עיין שו"ע הרב ריג ו שחילק בין ברכת המצוות לנהנין ובין מקיימים מצוה יחד או שכל אחד מקיים בעצמו, ומשמע שם שאף ברכת המצוות מצוה בו יותר מבשלוחו וז"ל ראוי יותר שיקיים כל אחד ואחד בעצמו מצות הברכה משיקיימנה ע"י שליח שכיון שכל אחד חייב בברכה זו לעצמו הרי זה ריבוי ברכות הצריכות ... בברכות המצוות כשכולם מקיימים המצוה ביחד כגון שמיעת קול שופר או מגילה מצוה שאחד מברך לכולם בין התוקע או הקורא בין אחד מן השומעים וכן אם יושבים בסוכה אחת. אבל אם רצו לקיים כל אחד המצוה בפני עצמו ולברך לעצמן הרשות בידם כגון שיקרא כל אחד המגילה לעצמו אם אין שם עשרה או שיתקע לעצמו ומכל מקום טוב שיקרא אחד לכולם לקיים ברב עם הדרת מלך אף על פי שאין חיוב בדבר שאין לחייב אדם שיקיים המצוה המוטלת עליו ע"י שליח כשיכול לקיימה בעצמו וכן בקידוש והבדלה וכל כיוצא בהן

⁵³ ועיין מ"ב ריג יז משמע קצת כדבריו וז"ל כתבו הפוסקים אם כמה אנשים עושים מצוה אחת מצוה לכתחלה שאחד יברך לכולם דברוב עם הדרת מלך

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אם כל אחד מקיים בעצמו עדיף שכל אחד יברך לעצמו. אולם המנהג שבדברים שאין בהם קביעות, כברכות הנהנין, או ברכות קצרות שאין מקיימים המצוה יחד, אין מוציאים אחרים, משום שאין הכל בקיאין להתכוין לצאת ולהוציא⁵⁴.

ה. כי הא דרב ספרא מחרין רישא רבא מלח שיבוטא

כבר התבאר במסכת שבת דף קיט. שיש לאדם⁵⁵ למעט קצת בלימודו בערב שבת, וכל שכן בשאר עסקיו, כדי שיהא פנוי להכין צרכי שבת אלא אם כן הכין כבר ביום ה', או שיש לו מי שיכין לו.

אך אפילו מי שיש לו כמה עבדים⁵⁶, יש לו להשתדל להכין בעצמו איזה דבר⁵⁷ מצרכי שבת⁵⁸, שכן הוא בכל המצות מצוה בו יותר מבשלוcho⁵⁹. ומצות כבוד שבת מוטל על כל אדם וכדכתיב (ישעיהו נח פסוק יג) וְקִרְאתָ לְשִׁפְתַּי עֲנֵג לְקִדּוֹשׁ יִקְוֶה מִכָּפֹד. וי"א⁶⁰ שרק אם מבטל מלימודו מספיק שיכין מעט אך אם אינו מבטל ויכול להכין עליו להתעסק בכל צרכי השבת.

ואפילו מי שהוא אדם חשוב ביותר, ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית⁶¹, חייב⁶² להשתדל ולעשות שום דבר מצרכי השבת בעצמו, שזהו כבודו של שבת.

⁵⁴ מ"ב ח יג ריג יב

⁵⁵ רמ"א ונו"כ או"ח רנא ב

⁵⁶ שו"ע ונו"כ או"ח רנ א

⁵⁷ ביאור הלכה שם ד"ה ישתדל

⁵⁸ ונראה דלא שייך בזה לומר, מצוה שיוכל לעשות על ידי אחרים אין מבטלין התלמוד אפילו לזמן מועט, והכא הלא יוכל לעשות על ידי שלוחו דעדיף הוא ממי שהוא אחר לגמרי, יש לומר, דדוקא מצוה שאין מוטלת על גופו, כגון שיפסיק באמצע הלמוד לילך לגמול חסד עם איזה אדם במקום שאחר יוכל לעשות עמו הטובה ההיא, מה שאין כן בזה שהכבוד שבת מוטלת על גופו, וממילא מצוה בו יותר מבשלוcho. אי נמי דדוקא לענין כבוד שבת אמרינן כן דחמירא, מה שאין כן לענין שאר מצות אם הוא תלמיד חכם ונוגע לבטול תורה, וצריך עיון. שעה"צ שם ט. אולם בשו"ע הרב קו"א סק"ב כתב, שהכנת צרכי שבת על ידי עצמו הוי מצוה בעצמה (ולא רק משום שמצוה בו יותר מבשלוcho) להראות בכך כבוד שבת, ולפ"ז ביאר מדוע כולחו הני אמוראי ביטלו תורתן בכל שבת ושבת, הגם שיכלו לעשות ע"י אחרים.

⁵⁹ ועיי' בערוך השולחן (ס"ג) שכתב, 'ואצלנו נשותינו עושות ומכינות בעצמן לכבוד שבת, ואשתו כגופו ולפ"ז מי שאינו נשוי, יש לו יותר להשתדל להכין דבר לצורך שבת'.

⁶⁰ שש"כ (פמ"ב הערה קצה).

⁶¹ ביאור הלכה שם ד"ה ישתדל

⁶² מ"מ לא הוי זה חובה גמורה ותדע דלא אשכחן בגמרא בשם חובה כ"א על הדלקת נר בשבת בדף כ"ה ע"ב ולענין ג' סעודות בדף קי"ז ע"ב ומ"מ צ"ע. ביאור הלכה שם

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

וגדולי החכמים היו עושים בעצמם מלאכות שאינן לפי כבודם, כדי להרבות בכבוד השבת. יש מהם שהיה מחתך הירק דק דק בעצמו, ויש מהם שהיו מבקעים עצים בעצמם, ויש מהם שהיה מצית האש תחת העצים בעצמו, ויש מהם שהיה מתקן הבית ומפנה כלי החול ומכנים כלים הצריכים לשבת, להראות כבוד השבת שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו, כאדם שמקבל את רבו בביתו, שהוא מראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו, ומהם ילמוד כל אדם לטרוח בעצמו⁶³, ואל יאמר איך אפגום כבודי, כי זהו כבודו שמכבד השבת⁶⁴. וי"א⁶⁵ שאם אשתו מכינה נחשב כהכין בעצמו, ומ"מ הדור מצוה יש שמכין משהו בעצמו.

ויש לכתחילה להכין לכבוד שבת בבוקרו של יום השישי⁶⁶ ולחזור ולהכין עוד איזה דבר לפני כניסת השבת, כנאמר (שמות טז פסוק ה) וְהָיָה מִשְׁנֶה, וכשטורח לכבוד שבת ומזיע בעשייתו זו הוא סגולה למחיקת עוונות כמו הדמעות, ולכן ראוי לטרוח הרבה בשביל כבוד שבת.

בחורים, או המתארח בבית אחרים, או בבית מלון, חייבים במצוה זו. ויש להם לטרוח עכ"פ מעט לשבת ע"י קניית איזה דבר מאכל, או סידור חדרם הפרטי והכנת הנרות, וכדומה.

ו. אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו

למרות שיכול לקדש אשה על ידי שליח⁶⁷, מי שאפשר לו לקדש בעצמו, אסור לקדשה ע"י שליח אלא אם כן מכירה, שמא אח"כ ימצא בה דבר מגונה ותתגנה עליו וישנאנה, והכתוב אומר (ויקרא יט פסוק יח) וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְיָךְ כָּמוֹךָ.

⁶³ ובפרט בימים הקצרים ומכ"ש כשרואה שכבר הוא סמוך לשבת שאז הוא מחוייב לעסוק בכל כחו וראיתי אנשי מעשה גדולי תורה שהיו מכבדין הבית בעצמן בימים הקצרים כדי שלא יתחלל שבת וזהו חיוב גמור על כל אדם דמאי שנא דאין לו מי שיכין או שהשליח אין לו פנאי. מ"ב שם ד

⁶⁴ יישוב בזה מה שהקשה בשו"ת חוות יאיר איך הקילו בכבודם הא גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת דרבנן ושוא"ת אף בד"ת לכן קאמר דזהו כבודם שעוסק בעצמו במצוה וניכר שעושה כן לכבוד הש"י. ביאור הלכה שם ד"ה כי זהו

⁶⁵ ערוה"ש שם נ ומשמע מדבריו שאינו צריך להכין כלום וצ"ע וכי רב רב ספרא ורבא לא היו נשואים ואפשר שהדור מצוה ודאי יש גם בנשוי וכ"מ קצת לשונו שם. ועיין מג"א תרעז ז גבי נר חנוכה שגם כשאשתו מדלקת כתב מצוה בו יותר משלוהו.

⁶⁶ מ"ב שם ב

⁶⁷ שו"ע ונו"כ אבהע"ז לה א

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

י"א⁶⁸ שכששמע מאמו או מאחד מקרוביו יש מקום להקל שהרי זה כאילו ראה בעצמו. מכל מקום נוטה שעל כל פנים יראה בעצמו כי חן אשה כו'

גם המקדש אשה שמכירה מצוה הוא שיקדשנה בעצמו אם אפשר, שהרי קידושין מצוה היא וכבר התבאר שמוטב שיעשה המצוה בגופו⁶⁹ משיעשנה ע"י שליח.

מה שיש קהילות שאין נזהרין בזה ועושין שדוכין, ואין החתן רואה הכלה. משום שאינו אלא שדוכין וקודם הקידושין רואה אותה⁷⁰. ויש שכתבו⁷¹ שטעם זה אינו מספיק ויש לו לראותה בעת השידוכין.

ז. האשה מתקדשת בה ובשלוחה ... מצוה בה יותר מבשלוחה ... אבל בהא איסורא לית בה

למרות שיכולה⁷² האשה להתקדש על ידי שליח כמו שהתבאר, מצוה היא⁷³ שתתקדש היא ע"י עצמה אם תוכל כמו שכתבנו גבי הבעל.

⁶⁸ עיין עזר מקודש שם א

⁶⁹ ודוקא במצוה אמרינן הכי אבל בברכת המצוה אף לכתחלה אחר מברך. ח"מ שם א, כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לברך. ט"ז שם לד א, וב"ש שם ב

⁷⁰ ולזה סמך בסעודה שעושים בלילה קודם החופה כדי שיראה אותה ועוד היתר כמ"ש בתו' דאגן מתי מעט ועיין דרישה. ב"ש שם ב.

⁷¹ ט"ב קידושין שם שכתב ואני אומר כי לא זו הדרך מוציאתו מידי חששא זו, דהא קשה לכאורה בגמ' מה חשש יש באינו רואה אותה אם יראה אותה אחר כך ולא תיטב בעיניו, הרי בידו לגרשה, מיהו אי אמרינן יש כתובה לארוסה יש לומר דיש לחוש שלא יהיה סיפוק בידו ליתן כתובה ומתוך כך ישאנה אף שאינה טובה בעיניו ותתנגד עליו, אבל למאי דקיימא לן (לקמן סי' נה ס"ו) אין כתובה לארוסה הא בידו לגרשה אחר שיראנה, וצריך לומר דמכל מקום איכא חשש שכדי בזיון הוא לה כי יאמרו הבריות מה ראתה זו להתגרש, אם כן גם בשידוכין ודאי אין לסמוך על מה שיראנה אחר כך דאם לא תיטב בעיניו יבטל השידוך דודאי בזיון הוא, דהא הקנס חייב מטעם בושות, ואם כן צריך לראותה קודם השידוך, וכל שכן דאין סברא שיסמוך על לילה שקודם החופה שיראנה אז ואם לא תיטב בעיניו יבטל השידוך, דכדי בזיון הוא אחר ההכנה שטבת טבוח והכל מתוקן לסעודה.

⁷² שו"ע ונו"ב אבהע"ז לו א

⁷³ אף שאין האשה מצווה על פרו ורבו מ"מ היא עושה מצוה שמסייעת לאיש שיקיים המצוה על ידה. ח"מ ב. וכבר כתבנו בחידושינו בר"פ האיש מקדש דכיון דאם רצונה להינשא מצות עשה להתקדש ע"י קידושין תורה, זו היא מצותה כמו מצות הפרשת תרומה ושחיטה ושילוח הקן וכיוצא בהן דמברכים עליהם אף דאינו אלא אם רצונו לאכול ע"ש באורך. מקנה קונ"א שם

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אבל איסור אין אם לא תקבל בעצמה⁷⁴, שכלפיה אין חשש שמא תראה בו דבר מגונה ויתגנה עליה⁷⁵, שאשה בכל בעל נח לה, דאמרי טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא. כלומר טוב לשבת שני גופים יחדיו, מאשר לשבת אלמנה ללא בעל, ואם כן, אף אם תראה בו דבר מגונה, לא תסור אהבתה ממנו.

ח. טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו

התבאר ביבמות קיה: שהאיש אינו יכול לעשות שליח לקבלת הגט שאינו יכול לעשות שליח לחובתה שלא מדעתה, שהגט חוב הוא לאשה שאינה מתגרשת ברצון טוב, דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלתא. כלומר האשה מעדיפה לישיב בצוותא עם אחר ואפילו אם אינו מתאים לה כל כך, מלישב לבד.

ואפילו היה בעלה מוכה שחין או שהיה ריב וקטטה ביניהם והיא תובעת להתגרש⁷⁶, ואמר הוא אח"כ לאחד זכה בגט זה בשבילה אינה כלום, שלעולם חוב הוא לה⁷⁷, ויש מי שאומר בזו⁷⁸ שהיא ספק מגורשת.

ואם הבעל הוא משומד וידעין שהיא מהדרת אחר גט, יש אומרים⁷⁹ שכיון שהוא משומד יכול לזכות לה גט שודאי במצב זה זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו. ויש

⁷⁴ לאורה נראה אם גלתה דעתה דניח' לה להתקדש לזה, יכול לזכות לה שום אדם ולקבל בשבילה קידושין דע"כ לא מבעי' בש"ס בגט אם יכול לזכות בגט משום בגט י"ל אפי' בקטטה או מקום יבום לא ניח' לה הגט משום איתת' בכל דהוא ניח' לה, אבל בקדושין לא שייך סבר' זו ויכול לזכות לה. ב"ש שם א, אולם המקנה קונ"א כתב כיון דמצינו בשליחות תרומה והתורם שלא מדעת בעלים אין תרומתו תרומה אף על גב דוודאי דעת בעלים לתרום מ"מ אמרינן דניחא ליה למיעבד המצוה בעצמו, ודוקא בתורם משלו על של חבריו הוי תרומתו תרומה, וא"כ ה"ג נבי קידושין אמרינן דניחא לה להתקדש בעצמה, ואפשר דהב"ש לא אמר אלא כשהיא אומרת בשעה ששמעה דניחא לה בקידושין

⁷⁵ בדחיישנין לגבי האיש לעיל. ט"ז שם א

⁷⁶ דע שהטור הביא בשם העיטור דכשידענו שרצונה להתגרש ואמר הבעל לאחד זכה לה מתגרשת בקבלתו אף אם לא עשאתו שליח לקבלה שכתב על שם הגאונים אמר לו זכי לה בגט זה ובא לחזור אינו יכול ופירש הוא דבריהם כיון דאמר לו זכי לה והיא רצונה בו מתגרשת אבל בע"כ אינה מתגרשת והשיג עליו הטור ע"ש ודברים תמוהים הם דנהי שלא חשש לדברי הירושלמי הא גם בש"ס דילן (ספמ"ו דיבמות) הוה בעיא במזכה גט לאשתו במקום קטטה ולרוב הפוסקים הבעיא איפשמה דוודאי אינו מועיל ולי"א נשאר בספק כמ"ש אבל איך נאמר בוודאי דהוה גט וצ"ל שמפרש מדלא קאמר הש"ס שצווחת להתגרש כמו בירושלמי ש"מ דהכי מיבעיא ליה שידענו שהיה קטטה ביניהם ומ"מ לא שמענו מפיה שרצונה להתגרש אבל אם שמענו מגורשת דזכות הוא לה והיא דעה יחידאית וכל הפוסקים ס"ל דאפילו אם שמענו מפיה גם אח"כ דניחא לה בקבלת גיטה בעדה אינו מועיל כל שאין אנו יודעים בשעת קבלת הגט שרצונה כעת להתגרש (נמק"י שם) ולהדיא משמע כן בירושלמי ע"ש ועכ"פ היא ספק מגורשת. ערוך השולחן שם סעיף יג

⁷⁷ דעת הרא"ש

⁷⁸ דעת הר"ן

⁷⁹ וכן פסק רש"י נלכה למעשה כמובא בט"ז

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

מחמירין גם בזה ואומרים שגם זה חוב הוא לה, שהיא מצפה היום או למחר יחזור בתשובה ויחזירנה לו.

וכן אם היה היבם משומד והבעל מזכה לה גט כדי שלא תיפול לפני היבם המשומד גם כן זכות הוא לה. ואם האשה היא משומדת וזיכה לה גט ע"י אחר זכות הוא לה שלא תהא עליה איסור אשת איש ומגורשת, ואפילו אם חזרה בה אחר כך אינה צריכה גט אחר.

והוא הדין לאשה הנאסרת על בעלה ע"י שזינתה מזכה לה גט ע"י אחר, שהרי זה זכות הוא לה שמתירה לעלמא כיון שהיא אסורה לו. ויש מחמירין גם בזה⁸⁰, שנוח להתעגן כך ותשב תחת בעלה אף על פי שיפרוש ממנה, משתגרש ויאמרו עליה שנתגרשה מחמת שנאסרה על בעלה בזנותה, ואם כן גם זה חוב לה.

בדינים אלו שנתבארו שעיקר הספק הוא, שמא לא נתרצית בעת שהאחר זוכה בעדה ואפילו צווחה מקודם להתגרש, שמא עתה חזרה בה כדאיתא בירושלמי. לפ"ז בזמנינו⁸¹ אם הרב שבמקום הבעל שואל מרב שבמקום האשה אם רצון האשה שיזכו גט בעדה, והוא משיב שמתרצית ומבקשת שיכולים לזכות גט בעדה שהרי היא כמי שעומדת בפנינו ומבקשת לזכות גט בעדה, אך הרב שבמקום הבעל לא יניח מלסדר הגט עד יום המחרת שיחזור החשש למקומו שמא חזרה בה, ואם הונח עד יום מחר ישאל עוד פעם ובמקום עיגון יש לסמוך ע"ז והדרך היותר טוב ונכון שהיא תשיב שממנית איש פלוני לשלוחה לקבלה.

ט. אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל

ותאמר בפלוני אני רוצה

למרות שהקנתה⁸² התורה לאב את הזכות לקדש בתו קטנה, מ"מ י"א שאסור לקדש בתו כשהיא קטנה⁸³, וי"א⁸⁴ שאינו איסור אלא מצוה שלא יקדש כשהיא קטנה, ואפילו באומר לה צאי וקבלי קדושך מצוה שלא

⁸⁰ אך לא במשומדת אף על גב לפי הטעם של מהרי"ק אין לחלק דהא כתב דיש להחמיר כדי לחוש לדעת הר"ף דס"ל אפי' כשיש זכות לה מ"מ אינה מגורשת עד שמגיע הגט לידה מ"מ במומרת כבר נתפשט המנהג כמ"ש שם לא בעינן למשכוני נפשאי ממנהג מקומות לכן מחלק בין מומרת לנאסרת. ב"ש שם ז ובתשובת חכם צבי סי' צ"ו חוכך להחמיר אם לא קבלה הגט מיד השליח ע"ש

⁸¹ כ"כ ערוך השולחן שם סעיף יח שבזמנו שנתפשטו חוסי הברזל בכל העולם שקורין טעלעגראף שמדברים זה עם זה בריחוק מקום, הדין כן.

⁸² שו"ע ונו"כ שם לו ח

⁸³ ח"מ שם יד

⁸⁴ ב"ש שם יא וז"ל נראה דלית' הלכת' כרב דאמר אסור דהא מצינו כמה מעשים בש"ס דהיו מקדשין בקטנות וכ"כ המ' פ' אף על פי אלא מצוה הוא לצאת ממימרי' דרב

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

יקדש⁸⁵ אדם בתו כשהיא קטנה, עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה, וכל זה שמא לבשתגדל לא תתרצה בו, שהרי לא היה מדעתה⁸⁶.

ואם יש לה דעת לומר בפלוני אני רוצה מצוה להשיאה⁸⁷.

יש אומרים שמה שנהגו בזמן בעלי התוספות ומאוחר יותר בזמן גדולי אשכנז לקדש הבנות כשהן קטנות, משום שאנו בגלות ואין לנו תמיד סיפוק כדי צרכי נדוניא, לכך משיאין אותה בעוד יש לאל ידם, ועוד אנו עתה מתי מעט ואין מוצאין תמיד זיווג הגון לכך הקדימו, וְהַהֲגִין קודם זכה, וסיימו הפוסקים כן נוהגין. אולם בימינו אין נוהגין כן.

י. ושלח מלמד שהוא עושה שליח

כבר התבאר במסכת גיטין דף סב: שמכך שנאמר באדם המגרש את אשתו (דברים כד פסוק א) וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ ששלוחו של אדם כמותו, לפיכך ק"ל לענין גיטין שהאיש עושה שליח להוליד גט לאשתו, וזהו נקרא שליח להולכת. ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה.

השליח הזה במקום הבעל הוא עומד⁸⁸, לפיכך יכול הבעל לחזור בו משליחות זה כל זמן שלא הגיע הגט לידה⁸⁹. לפיכך אם בטל הבעל הגט קודם שיגיע לידה הרי זה ביטול, וכן אם ביטל השליח שליחותו קודם שיגיע הגט לידה הרי זה ביטול⁹⁰, אבל לאחר שהגיע לידה אינו יכול לבטלו אפילו תוך כדי דבור משבא הגט לידה, שכבר היא מגורשת מיד שבא לידה⁹¹.

וכן לענין כתיבת הגט⁹² אין האשה מתגרשת אלא בכתב, דכתיב (שם) וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִי־תֵת וְנָתַן בְּיָדָהּ, כלומר שיכתבנו בכתב שהוא פוטר אותה וכורתה ממנו ומתירה לכל אדם כשנותנו בידה. וצריך שיכתבנו הבעל בעצמו, שכן משמע לשון וכתב לה

⁸⁵ כ"כ ח"מ שם וכ"מ בב"ש שם אך במקנה בקנ"א כתב דבכה"ג מצוה ובכך העמיד הגמ' בסנהדרין עו שמצוה לקדש את בתו סמוך לפרקה

⁸⁶ ואף על גב דאמרינן דניחא לה בכל דהו דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא, התם הוא בגדולה דכיון דשוויה שליח מדעתה סברה וקבלה ולא חיישינן לאימלוכי, אבל בקטנה דשלא מדעתה איכא למיחש שמא לבשתגדל לא תתרצה בו. לבוש שם ט"ז ה

⁸⁷ ב"ש שם דקודם פרקן מצוה להשיאן

⁸⁸ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קמ א ב

⁸⁹ שו"ע ונו"כ שם קמא נט

⁹⁰ ט"ז שם מד

⁹¹ דונתן בידה בעינן והא נתינה הוה, אף על גב דבעלמא חזרת תוך כדי דיבור הוי חזרה, היינו כשחזר תוך כדי דיבור מאיזה דיבור בדבר שתלוי בדיבור הויא חזרה מדיבורו, אבל הכא הא מעשה דנתינה אתעביד ונתקיים והיאך יחזור בו.

⁹² שו"ע ונו"כ שם קב א

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

הוא בעצמו. וצריך שיהא הגט משלו ועל דבר שהוא שלו, שכן משמע לשון ונתן בידה שנותן לה משלו.

אולם מכיון ששלוחו של אדם כמותו, הילכך יכול הבעל לעשות שליח שיכתוב גט בציווי⁹³. ואף אם יכתבנו השליח צריך שיהא הכל משל הבעל, דלא שייך לשון שליחות אלא לכתיבה, ולא שיצוה לתת לה השליח דבר משלו, לכך צריך שיתן הסופר הקלף והדיו שלו לבעל במתנה קודם כתיבה, ויש מצריכין ליתן לו אף הקולמוס, ומגביה הבעל לקנותם וחוזר ומוסרם לו לסופר ומצוהו שיכתבנו. וי"א⁹⁴ שאפילו בדיעבד אם כתבו הסופר במצות הבעל ולא נתנו במתנה לבעל ונתן הגט ליד האשה, יש לפוסלו דהא לא גירשה בדבר שהוא שלו. ויש מכשירים⁹⁵. ועיין גיטין דף כב: כג. מי הם הכשרים לכתוב ומה הדין בדיעבד אם כתבו חש"ו.

במה דברים אמורים בסופר שלא צוהו אלא לכתבו, אבל האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי אין צריכין לזכות לו את הנייר קודם כתיבה⁹⁶.

יא. מלמד שהיא עושה שליח

עוד התבאר שם דף סב. שכשם שהבעל עושה שליח להולכה, כן האשה עושה שליח לקבלה⁹⁷, שהרי שלוחה כמותה שתהא היא מגורשת בקבלתו מיד כשיגיע הגט לידו, ודינו עם הבעל כדין האשה עם הבעל לכל דבר, לענין

⁹³ כ"כ הבי"י וכן בלבוש אך הבי"ש שם א הקשה א"כ למה חש"ו כשר לכתוב הגט כשגדול עומד ע"ג הא לאו בני שליחות הם ומוזה הוכיחו תוס' גיטין דף כ"ב דא"צ שליח וכתב לא קאי על הבעל אלא על הסופר והא דצריך לצוות בעצמו לכתוב משום כשלא צוה בעצמו הוי כאלו אינו כותב הסופר לשמו. ועיין גט פשוט שם א דע דנחלקו רבוותא ז"ל דאיכא מ"ד דלא בעינן שליחות בכתיבה. ואיכא מ"ד דבעי שליחו' בכתיבה ופלוגתא זו נתבאר בתוס' והרא"ש והר"ן ז"ל פ"ב דגיטין בהא דתנן הכל כשרים לכתוב את הגט ולכל הסברות יראה אם לא צוה הבעל לכותבו לשמו אעפ"י שכתבו לשמו והקנהו הסופר לבעל אח"כ הרי זה גט בטל מן התורה. והמור סי' קכ"ג כתב בשם הרמ"ה דאפילו ריח הגט אין בו.

⁹⁴ ד"מ שם ולבוש שם

⁹⁵ ח"מ שם א והראיה ממי שהיה מושלך בבור או הולך למד"ה ואמר כתבו ותנו גט לאשתי הם כותבין ונותנין בלא שום הקנא' לבעל בדיעבד ודאי כשר בלא שום הקנאה דשלוחו כמותו. ועיין ב"ש ב וכבר דחה ראייה זו הרמ"ה שהביא המור דשאני בשצוה לכתוב וליתן אז הוא שלוחו למסור הגט ליד האשה ומה שנתן לידה הוא נותן בשליחותו אז הוי כאלו הקנה להבעל משא"כ כשהסופר כותב ואדם אחר שלוח למסור לידה אז היא פסול לשיטה זו ולהרמב"ן אף בכ"ז כשר וס"ל ממילא נקנה להבעל במעות שמשלם הוא או היא. ועיין ש"ש ש"מ בכתב בחינם והסופר שלוחו לרמב"ן פסול שהיר אין מעות שמקנה עבורם, ולסברת הרמ"ה כשר שהרי אם שלוחו כאילו הקנה

⁹⁶ אלא אף על גב דכתבי מדידה ויהבי לה, כיון דבשליחותיה קא עבדי מכי יהבו לה בשליחותיה דבעל כמאן דיהבו ליה לבעל ואקנהו ליה והדר בעל ויהיב לאתתא דמי, דכיון דמזכה לה לאתתא בשליחותיה אקנויי אקנו ליה לבעל לגרושי ביה, ונמצא זכיית הבעל וגירושי האשה באין כאחד וכשר.

⁹⁷ שו"ע שם קמ"ג

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אם זרק הבעל הגט לחצרו⁹⁸ או לתוך ארבע אמותיו של שליח, שהרי הוא עומד במקומו.

ולפיכך משהגיע ליד שליח הקבלה אין יכול הבעל לבטל הגט אפילו תוך כדי דיבור⁹⁹.

יב. שהשליח עושה שליח

התבאר שם דף כט. שהשולח גט לאשתו¹⁰⁰ אפילו אמר לו הולך אתם, הרי זה לא ישלחנו ביד אחר¹⁰¹, אלא א"כ חלה או נאנס, או שפירש לו הבעל שיוכל למנות שליח ושליח שליח עד כמה שלוחים, וכן אם גילה דעתו שאינו מקפיד¹⁰².

ואם פירש לו שלא ישלחנו ביד אחר, לא יוכל לשלחו ביד אחר אפילו חלה או נאנס. ויש מי שחולק ואומר דבהולך סתם יכול לשלחו ע"י אחר אף ע"פ שלא חלה, ורק באומר אתה הולך לא ישלחנו ע"י אחר, אלא א"כ חלה, או שפירש לו שיוכל לעשות שליח¹⁰³.

אמר לשליח כל מה שיעשה ויגמר בגט הנזכר על ידך כאלו אני עשיתי בעצמי יכול למנות שליח אחר בלי אונס¹⁰⁴.

⁹⁸ במור כתוב שהוא מסופק בזה אם דין השליח כאשה לענין אם זרק לחצרו שתהיה מגורשת ומסתברא שדינו כדין האשה לכל דבר עכ"ל וכתב ב"י לא ידענא מהיכן ס"ד לפלוני בינייהו עכ"ל ולענ"ד נראה אדרבא יש לתמוה על זה דהא עכ"פ אין השליח שוה לגמרי להאשה דהיא יכולה לעשות שליח והשליח קבלה אינו יכול לעשות שליח אחר כמ"ש סימן קמ"א במור נהי דידו כידה לענין קבלה לענין שוי שליח לא מצוי (משוי) וכו' וא"כ הכי נמי נימא דגבי דידה ריבתה תורה שחצרה יהיה כידה אבל השליח אין לו זכות זה אלא שהוא עצמו יהיה דוקא במקומו אבל לא ע"י חצרו דדלמא חצרו תורת שליחות הוא ולא דמי למ"ש פ"ק דב"מ (לענין) גט (דחצרה קונה לה) בתורת יד ולא בתורת שליחות דשמא דוקא היינו לגבי דידה דרבינן ליה מונתן אבל בשליח שמא כע"י שליח אחר דמי וצ"ע. ט"ז שם א ועיין ב"ש שם שב

⁹⁹ לבוש קמא שם

¹⁰⁰ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קמא לח

¹⁰¹ ומשמע מתוס' ור"ן דהוא מן התורה וא"כ אפשר דאם עבר השליח ושלח ביד אחר הגט בטל ועיין בס' ישועות יעקב ס"ק י"ז שמפקפק על זה וכתב שבעיניו נראה שהוא רק מדרבנן ואפשר דהגט פסול ג"כ אף בדיעבד אבל לא בטל ואם ניסת לא תצא. ושוב הביא דברי היש"ש בגיטין שכ' ג"כ דהגט פסול ולא בטל ולענין אם ניסת חובך בדבר להחמיר ע"ש. פ"ת שם מא

¹⁰² והא דכתיב ושלח ושלחה ולמדו מזה דשליח עושה שליח ומשמע אפי' בלא אונס י"ל הקרא איירי בשגילה דעתו שאינו מקפיד כ"כ תוס' ודר"ן ומזה נשמע אפי' לא התנה בפ"י דיכול לעשות שליח רק גילה דעתו דאינו מקפיד יכול לעשות שליח. ב"ש שם נד

¹⁰³ ועיין ב"ש סה דמשמע שיש להחמיר כדעה הראשונה וצ"ע.

¹⁰⁴ הר"ם מטראני ח"א סי' קצ"א בבאר היטב שם לד

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אולם בקידושין למרות שהוקשו לגט שנאמר ויצאה וגו' והיתה יש אומרים¹⁰⁵ שהעושה שליח להוליך קידושין¹⁰⁶, אינו יכול¹⁰⁷ לעשות שליח אחר להוליך הקידושין. אפילו אם מסר לידו אותם קידושין שמסר לו הבעל וי"א¹⁰⁸ שאם מסר לו אותם קידושין שליח עושה שליח¹⁰⁹.

אמר לו לחתום¹¹⁰ הגט אינו יכול למנות אחר במקומו אפילו אם נאנס. שהרי אין שם דבר של ממשות בידו שיעשה בו שליחותו אלא מילי, ומילי לא ממסרן לשליח.

ולפיכך שליח קבלה¹¹¹ אינו יכול למנות שליח, ואפילו נאנס, ואפילו נתנה לו האשה רשות למנות שליח אחר במקומו אינו יכול לעשות, שהרי אינו כשליח הולכה שהוא מוסר לו הגט או הקידושין¹¹², אלא אינו אלא שליחות על מילי בעלמא, שהרי אין שם דבר של ממשות בידו שיעשה בו שליחותו אלא מילי, ומילי לא ממסרן לשליח. ויש מתירין אם נתנה לו רשות למנות שליח, שהרי הוא במקומה דשלוחו של אדם כמותו, ויוכל לעשות שליח אפילו שלא בפני ב"ד רק בפני שני עדים, שהרי אין צריך לומר כלום בפני ב"ד כמו שליח ההולכה שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם בפני ב"ד.

¹⁰⁵ דעת הגהות מרדכי מהקדוש מרדכי"ש. ברמ"א שם לה ו

¹⁰⁶ בקצה"ח רמד ב הביא דברי המרדכי בפ' האיש מקדש ולמד מזה א"כ ה"ה גבי מתנה, כיון שאינו יכול ליתן מתנה בע"כ של המקבל, הו"ל כמבעת לקדש בו דמיקרי מילי ולא מימסרי לשליח, עיין שם, ועיין בנה"מ שם סק"א שכתב שאין להשוות מתנה לקידושין דהא בשליח ההולכה מתנה אינו אלא מעשה קוף בעלמא.

¹⁰⁷ דהו"ל מילי ומילי לא ממסרו לשליח, ואף על גב דגבי גט קי"ל שליח עושה שליח ולא הו"ל מילי משום מסירת הגט וה"ל האיכא מסירת הטבעת. לא דמי, דגבי גט בעל כרחך לא הו"ל מילי שהרי השליח יכול לגרשה בעל כרחך כמו הבעל, אבל שליח קידושין אם לא תאבה האשה אינה מקודשת הילכך הו"ל להו"ל מילי.

¹⁰⁸ דעת המרדכי בשם י"א מובא ברמ"א שם

¹⁰⁹ אולם אם לא מסר רק צוה לו לקדשה בכל כסף שירצה, אף על גב שהוא יכול לקדשה בשלו ואינו צריך שיתן לו המשלח דבר כמו בגט, היינו משום שכשהוא נותן לה דבר לשם קידושין בציווי המשלח, הוא מקנה אותו הדבר למשלח על ידי האשה והאשה זוכה בו בשבילו וזכתה בו גם לעצמה מן המשלח ומקנית בו את עצמה למשלח, אבל שיעשה השליח הזה שליח שני שיעשה כן כולי האי הו"ל מילי ומילי לא ממסרן לשליח. לבוש וח"מ שם טו. ותוס' רי"ד ולש"ג שם נראה דמחלק בין אם השמר קדושין בידו דאז א"י לקדשה רק בשטר זה יכול למנות שליח אחר כמו בגט ולא הו"ל מילי אבל כששולח כסף שאין קפידא אם יחליף שיכול לקדשה בכסף שלו ואין קפידא לקדשה דוקא בכסף זה ה"ל מילי א"י למנות שליח. ב"ש שם טו

¹¹⁰ ט"ז שם קמא ס"ק כה כז

¹¹¹ שו"ע ונו"כ שם קמא מג

¹¹² וגם אם האשה עושה שליח להובאה לא הו"ל מילי כיון דגמר השליחות נעשה ע"פ הבעל שמוסר הגט על פי דבריה. ט"ז שם כז ב"ש נט ונראה דס"ל כהנך פוסקים דפליגי על הרמב"ם וס"ל דאשה אינה יכולה לעשות ש"ה והבעל צריך לעשות ש"ה, ובזה שפיר כתב דלא הו"ל מילי. ומה שכתב כיון דעיקר שליחות נגמר, פי' דעיקר השליחות לא מתחיל רק בשעה שנותן הבעל ושליח הבעל הוא. אבל להרמב"ם שכתב הר"ן ר"פ האומר (כ"ח ע"א מדפי הרי"ף) בשמו שליח הובאה הו"ל ש"ק שלה רק שהוא על תנאי שתגיע לידה, לפ"ז ודאי דהו"ל מילי. אמנם אחר שקיבל שליח שלה הגט יכול השליח למסור הגט לשליח אחר שיגיע לידה כיון דאינו רק משום קיום התנאי. תורת גיטין (באורים) לו, אולם עיין פ"ת מס' ישועות יעקב ס"ק י"ט וז"ל ואמנם היינו כשעושה שליח שני בשעה שהגט כבר בא לידו מן הבעל אבל מילתא דפשיטא דאם עשתה שליח להובאה ועדיין לא מסר הבעל הגט לידו אין השליח עושה שליח דכ"ז שלא בא הגט לידו חשיב מילי ולפי שחכם אחד פקפק בזה ולדעתי אין ספק דדומה ממש לשליח קבלה כתבתי זאת והדבר פשוט באמת עכ"ל.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ואפילו אמר לב"ד תנו גט לאשתי¹¹³, לא יאמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום, שאין הב"ד עומדים במקומו לעשות סופר ועדים¹¹⁴, אף על פי שעשאו שלוחים במקומו, וקי"ל שליח עושה שליח אם צוהו המשלח, הני מילי בשנותן דבר מה שיש בו ממש ביד השליח הראשון שיכול אותו השליח לתנו לשליח אחר למנותו במקומו, אבל כאן לא מסר לראשונים שום דבר שיש בו ממש אלא דברים בעלמא ודברים בעלמא לא מימסרין לשליח שיעשה הוא שליח אחר על אותו הענין.

ולא עוד אלא אפילו אמר להם אמרו לסופר שיכתוב ולעדים ויחתמו, לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו, דבדידה תליא רחמנא וכתב, משמע הוא בעצמו או שלוחו ששמעו מפיו דשלוחו של אדם כמותו, ולא שיצוה לאחרים שיעשו שליח, דמילי לא מימסרין לשליח, אפילו פירש להן בפירוש שימנו אותו שליח והם מינוהו הגט פסול מגזירת הכתוב, ויש אומרים שהיא ספק מגורשת דמספקי להו במילי כשאומר להם למנות אחרים¹¹⁵ אי מימסרו לשליח אם לא.

יג. האומר לשלוחו צא תרום תורם כדעת בעל הבית ואם אינו יודע דעת בעל הבית תורם בבינונית אחד מחמשים

כבר התבאר במסכת כתובות דף צט: שהאומר¹¹⁶ לשלוחו צא ותרום תורם כדעתו של בעל הבית¹¹⁷, אם היה יודע בו שהוא בעל עין רעה מפריש אחד מששים, ואם היה בעל נפש שבעה מפריש אחד מארבעים, ואם אינו יודע דעתו אם יכול צריך לשאלו¹¹⁸, ואם אין יכול לשאלו מפריש לו בינונית אחד מחמשים, נתכוון לבינונית ועלתה בידו אחד מארבעים או אחד מששים תרומתו תרומה, ואפי' בא בעה"ב אח"כ ומיחה ואמר אין רצוני כן, אין במחאתו כלום כיון שסמך על השליח בודאי הסכים לאומדנא שלו, ויש מי שאומר שאם מיחה יכול לבטל התרומה¹¹⁹.

¹¹³ שו"ע ונו"כ שם קכ ד

¹¹⁴ ואין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כששמעו הם מפיו אבל בשאר הדברים עושה אדם שליח שלא בפניו ויכולה אשה לומר פלוני שהוא במד"ה אני ממנה אותו להיות שלוח לקבל' גיטי כל זה הוא דעת הרמב"ן וכמה פוסקים. ח"מ שם יח

¹¹⁵ אבל באומר להם שהם יתנו והם מעצמם אמרו לסופר הגט בטל מן התורה לכ"ע ומיהו גם באומר אמרו יש פוסקים דס"ל דאינו רק פסול מדרבנן והרמב"ם כתב הרי זה גט פסול ומתיישבין בדבר זה הרבה מפני שהוא קרוב להיות גט בטל. ח"מ שם יג ב"ש ז

¹¹⁶ רמב"ם הלכות תרומות פרק ד הלכה ז

¹¹⁷ ואפי' לא אמר לו בהדיא תרום לדעתי סתמא כוונתו שיתרום לפי מה שיודע מנהגו

¹¹⁸ דרך אמונה שם סח מהשע"צ

¹¹⁹ דרך אמונה שם סט

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

וכל זה בפיחת עשרה או הוסיף עשרה אבל יותר מכאן אין תרומתו תרומה כלל ואפי' טעה דמצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. ואם נתכוון להוסיף על הבינונית ותרם אפילו אחד מארבעים ותשעה אין תרומתו תרומה.

ובזמן הזה שתורמים כל שהוא, אין שייך לאמוד דעת בעל הבית, ואינו תורם אלא כל שהוא. ואם הוסיף השליח יכול לומר בעל הבית לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ואינה תרומה¹²⁰.

דף מא:

יד. אתם גם אתם לרבות את השליח

עושה אדם¹²¹ שליח¹²² להפריש לו¹²³ תרומות ומעשרות שנאמר (במדבר יח פסוק כח) בן תרימו גם אתם לרבות שלוחכם¹²⁴, וכן חלה¹²⁵, ופאה וביכורים, וכן לחלל¹²⁶ מע"ש ונטע רבעי¹²⁷, וכן לוי יכול לעשות ישראל שליח לתרום תרומ"ע.

א"צ למנות השליח בעדים, ואפי' אם הוא טמא¹²⁸ יכול למנות שליח¹²⁹, להפריש בטהרה והשליח מברך להפריש¹³⁰ ולא המשלח¹³¹

¹²⁰ דרך אמונה שם סח

¹²¹ רמב"ם תרומות פרק ד הלכה א

¹²² ודעת רוב הראשונים דבעינן שליחות ממש ולא סגי בנתינת רשות ומ"מ העושה שליח לתרום א"צ לומר לו בהדיא שיעשה בשליחות אלא אם אומר לחברו צא תרום סתמא מתפרש באופן המועיל ע"פ דין תורה. חזו"א מעשרות סי' ז' סקט"ו ולא אמרי' דנתינת רשות תהני מדין זכי' כדלקמן דכיון שלא מינה אותו בפירוש י"ל דהדר בי' אח"כ כיון שאינה זכי' גמורה כמ"ש מרן בלקוטים לזרעים סי' ו' סק"א

¹²³ עי' בשע"צ דבני חו"ל יכולין לקיים מצות תרו"מ ע"י שליח שיקנה עבורם ויעשר בשליחותם

¹²⁴ ואם שליח עושה שליח לכאורה הכא ודאי הוי מילי ועיין שיטה לא נודע למי רפ"ב דקדושין ועי' במאירי שם שרבותיו נסתפקו בזה ועי' במקדש מעט ה' חלה סי' שכ"ט סק"ט י"א ועי' במע"א שהאחרונים נחלקו בזה ואפי' אם הבעלים נתנו לו רשות לעשות שליח אחר י"א דהוי מילי ע"ש.

¹²⁵ יו"ד שכח

¹²⁶ ויכול לחלל המע"ש על מטבע של המשלח דאדעתא דהכי שלחיה. קונטרס הפרשת תרו"מ שהדפים ר"ז

שפירא ז"ל ע"פ מרן

¹²⁷ כמבואר לעיל דף כד

¹²⁸ משנה ראשונה חלה פ"ב מ"ג

¹²⁹ ויכול לעשות שליח גם לאשתו ולעבדו ולבני ביתו ואז יכולין לחלל על מטבע שלו ואם לא עשאן שלוחים

לא יפרישו

¹³⁰ רמ"א יו"ד סי' רס"ה ס"ב

¹³¹ עי' מ"ב סי' תל"ב סק"י

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ואם אמר כל הרוצה לתרום יתרום מועיל גם כן, וכ"ש אם אמר כל השומע קולי יתרום הרי זה שליח גמור¹³², אבל אם אמר כל התורם אינו מפסיד אין זה שליחות ואין יכול לתרום וכן אם אמר לו דבר שמוכן מזה שרצונו שיתרום לו הרי זה כעשהו שליח¹³³.

ואם אחד אומר לבעה"ב אני תורם כדי ליטול רשות והרכין לו בראשו מועיל¹³⁴.

ואם מינה אותו שליח¹³⁵ לפני שקנה המשלח את הפירות אינו מועיל שליחותו אך אם כבר יש לו אפי' אינו חייב עדיין, כגון שיש לו קמח ורוצה לעשות עיסה כיון שבידו לעשות יכול למנות שליח להפריש חלה וי"א¹³⁶ שיכולין להפריש מדין זכיה דהוי כשליחות וכן המנהג¹³⁷.

אם עשה שליח להקדים תרומה לביכורים, או לתרום מן הרע על היפה, אין שליח לדבר עברה ואין תרומתו תרומה¹³⁸.

**טו. חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו
והלך ומצא ושחט והזן לקחו ושחטו אם שלו נשחט ראשון
הוא אוכל משלו והם אוכלים ושותים עמו**

¹³² ר"ן נדרים ל"ו ב' ולא מהני מטעם זכי'

¹³³ וכן מוכח בתוספתא דמעשרות פ"ב ה"ז ע"ש וצריך לחלק בין זה לבין כל התורם אינו מפסיד. דרך אמונה ציון ההלכה שם ז

¹³⁴ חז"א שם

¹³⁵ תוס' נזיר יב ומובא ביו"ד סי' שכ"ח ס"ב

¹³⁶ רמ"א ביו"ד סי' שכ"ח ס"ג וכמש"כ בחזו"א זרעים לקוטים סי' ו' סק"ג דמה"ט מהני גם בזה

¹³⁷ אך דוקא אם מינהו אבל מה שרגיל למנותו הרבה פעמים ועכשיו לא מינהו לא מהני

¹³⁸ טורי אבן הגינה י' ב' ונוב"י קמא האה"ע סי' ע"ז ולכא"ו י"ל דמן הרע על היפה אין האיסור אלא שלא נתן את היפה ועל השליח אין איסור כלל כיון שלא הרשהו אלא ע"ז וא"כ השליח לא עשה עבירה ואפשר דל"ש ע"ז אין שליח לד"ע ומצאתי במע"א כאן שהעיר בזה ע"ש, ועי' תוס' הרא"ש קדושין מ"ב ב' ד"ה שאני. ציון ההלכה שם מב

הלכות הדרה היומי

מסכת קידושין

כבר התבאר במסכת פסחים דף צח: שחבורה¹³⁹ שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש את האבוד ושחוט עלינו הלך ומצא פסח שאבד ושחטו, והם לקחו פסח אחר ושחטוהו, אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו, והן אוכלין עמו הואיל והם אמרו לו שחוט עלינו הרי עשאוהו שליח ועל שלו הם נמנים, ושוב אין יכולים להמנות על שלהן, ולפיכך השני ישרף דפסח בלא בעלים הוא.

ואם שלהן נשחט ראשון הרי חזרו משליחותם, והוא לא נמנה על שלהם, והוא אוכל משלו¹⁴⁰, והן אוכלין משלהן שהרי חזרו בהם מן האבוד ומשכו ידיהם ממנו.

אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת הוא אוכל משלו, והן אינן אוכלין עמו שמא שלהם נשחט ראשון ונמשכו מזה, ושלהן יצא לבית השריפה, שמא שלו נשחט ראשון ואין נמנים על השני, ופטורין מלעשות פסח שני. דממ"נ בראשון נמנו ואם בשעת זריקה ראוי לאכול אף על פי שלא אכל אחר כן לא מעכבא.

טז. ששלוחו של אדם כמותו

¹³⁹ רמב"ם הלכות קרבן פסח פרק ג הלכה ד

¹⁴⁰ שבדיעבד הפסח נשחט על היחיד. תוי"ט במשנה פ"ט מ"ט.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

למדנו מהמקראות¹⁴¹ דשלוחו של אדם כמותו¹⁴² בכל התורה כולה¹⁴³, חוץ מלדבר עבירה דקי"ל להלן מב: (ושם יתבאר בעזה"ת) שאין שליח לדבר עבירה, משום דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין¹⁴⁴.

וכיון ששלוחו של אדם כמותו האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או מטלטלין או קנה לי, הרי זה מוכר ולוקח ועושה לו שליחותו וכל מעשיו קיימין.

וכיון דשליחות דאורייתא אין העושה שליח צריך קנין ולא עדים¹⁴⁵, אלא באמירה בעלמא בינו ובין חבירו מספיק, ולא אמרו שיהא בעדים אלא לגלות הדבר¹⁴⁶ אם כפר אחד מהם, ולכן האומר לחבירו קח סחורה זו ואשתתף עמך והלך וקנאה, לא יוכל לחזור דהוי כשלוחו.

יז. מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית

¹⁴¹ שו"ע רמ"א ונו"כ חו"מ קפב א

¹⁴² כתב בספר דגול מרובבה וז"ל, ואם שלח אותו לעשות דבר שהוא לחוב לאחרים, אף שהוא היה יכול לעשותו בעצמו ואינו דבר עבירה, מ"מ דבר שהוא חוב לאחרים לא אמרינן שלוחו כמותו, עיין ברא"ש פ"ק דגיטין סי' י"ג (ועיין מה שכתבתי בפתחי תשובה לאה"ע סימן קי"ט סק"ו ובקצוה"ח כאן סוף סק"ב מזה). ואם שכיר הוא ובא בשכרו, עיין לעיל סימן ק"ה בש"ך סק"א מ"ש לתרין דברי רש"י (ב"מ י' ע"א ד"ה לא), אבל דבריו דחוקים, ובתשובתי הארכתיו בו, עכ"ל. ועיין מה שכתבתי בסימן ק"ה שם סק"ד. פ"ת שם א

¹⁴³ כתב בתוספות רי"ד דף (מ"ב:) דקידושין (ד"ה שאני) וז"ל, יש מקשים א"כ לכל דבר מצוה יועיל השליח ויאמר אדם לחבירו שב בסוכה עבורי הנח תפילין עבורי. ולא מלתא היא שהמצוה שחייבו המקום לעשות בגופו האיך יפטור הוא ע"י שלוחו והוא לא יעשה כלום, ודאי בגירושין וקידושין מהני כי הוא המגרש ולא השליח, אבל בסוכה ה"נ יכול לומר לשלוחו עשה לי סוכה והוא יושב בה, אבל אם ישב בה חבירו לא קיים הוא כלום וכן ציצית וכל המצוות עכ"ל. וקשיא לי דהא בשליחות לדבר עבירה אי לאו דגלי קרא דאין שליח לדבר עבירה הוי ליה בדין שליחות ואף על גב דאין המשלח עושה כלום, והנראה לענ"ד בזה כיון דשליח של אדם כמותו לא אמרינן אלא במידי דעשה דאז הו"ל מעשה שלוחו כמותו, אבל במידי דליכא עשיה לא אמרינן שליח של אדם כמותו, ומש"ה בפסח וקידושין וגירושין הו"ל מעשה שליח כמותו וכאילו הוא בעצמו שחט הפסח, וכן בקידושין וגירושין כאילו הבעל עצמו נתן הקידושין או הגירושין, וכן למ"ד יש שליח לדבר עבירה דהוא במידי דמעשה ושייך מינוי שליחות, אבל בתפילין כשהשליח מניח התפילין הנחה זו שהיא עשיה חשוב כאילו המשלח עשה הנחה זו, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על ראש שלוחו דאין גוף השליח כגוף המשלח כיון דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות. ומש"ה בציצית ותפילין וסוכה נהי דהו"ל עשיית השליח כעשיית המשלח, כיון דגוף שלוחו לא הוי כגופו לא עשה המעשה בגופו אלא בגוף שלוחו, אבל בפסח וקידושין וגירושין, שהייתה הפסח ומעשה קידושין וגירושין דהו"ל כאילו עשה הוא, הרי נגמר המעשה, ודו"ק ותשכח דהכי הוא ברירא דהך מלתא. קצוה"ח שם א

¹⁴⁴ סמ"ע שם ב

¹⁴⁵ ואף על גב דבקדושין ובגירושין אין מעשיו קיימין כשלא נתן כסף הקדושין או הגט בפני שנים, וכמבואר באה"ע סימן כ"ז (סעיף א') ול"ה (סעיף ב'). התם לאו מטעם שליחות הוא, דהא איהו עצמו כי נתנן מידו בעי נמי שיתנם בפני שנים (סימן כ"ז שם ושם סימן קל"ג סעיף א'), ומטעם דקיי"ל (גיטין ב' ע"ב) דאין דבר שבערונה פחות משנים. סמ"ע שם ג

¹⁴⁶ ז"ל הנמרא (קדושין ס"ה ע"ב), לא איברי סהדי אלא לשיקרא, פירוש, לענין אם יש כפירה ביניהן. סמ"ע שם ד

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

כבר התבאר במסכת גיטין דף כג: כתיב בתרומה (במדבר יח פסוק כח) בן תרימו גם אתם תרומת ה', ואמרו ז"ל גם לרבות שלוחכם, כלומר דשליח של אדם יכול לתרום תבואתו וחל עליו שם תרומה, ושמע מינה דשלוחו של אדם כמותו, ומקרא זה לאקושי השליח למשלח כלומר שיהא השליח דומה למשלח ר"ל בן תורה ומצוה¹⁴⁷ כמו המשלח, וכך דרשו מה אתם בני ברית אף שלוחכם יהיו דוקא בני ברית, ואם אינו בן ברית אינו נעשה שליח.

לפיכך אמרו אין הגוי נעשה¹⁴⁸ שליח לדבר מהדברים שבעולם¹⁴⁹, וכן אין הישראל נעשה שליח לגוי לדבר מהדברים שבעולם, שזה ג"כ הוא בכלל ההיקש מה אתם בני ברית כו' לאקושי המשלח לשליח, מה השליח בני ברית אף המשלח שיהא בני ברית שאין היקש לחצאין.

אין עושין שליח גוי להפריש תרומה¹⁵⁰ שנאמר גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית. אבל עבר ושפחה נעשין שלוחין שגם הם בכלל הברית שנא' (דברים כט פסוק י) מחטב עץ עד שאב מימיו וחייבין במצות כאשה.

אולם אם הבעלים¹⁵¹ הסכימו על ההפרשה אחר שהגוי הפריש הוי כאילו הבעלים הפרישו ומהני והוי התרומה מכאן ולהבא משעת הסכמתו. וי"א¹⁵² שה"ה אם אמר מתחלה מה שיפריש הגוי הזה לשם תרומה יהי תרומה, שמועיל¹⁵³.

וכן גוי שעשה לישראל שליח לתרום מפירותיו¹⁵⁴, אף על גב שאין שליחות לגוי ולא מהני מכל מקום אם אמר הגוי כל מה שהישראל מפריש אני מסכים מועיל כנ"ל.

¹⁴⁷ אם מומר לעכו"ם יש לו דין עובד כוכבים לענין שליחות ע' בתשו' ב"י דיני גיטין סי' י"ד מערכה מול מערכה גם ריא"ז בהגהותיו סביב הרי"ף פרק המביא גבי מתני' דהכל כשרים להביא את הגט כתב דמומר לעכו"ם ראוי להביא שליחות לאשת ישראל ועיין בספר פני משה ח"ב סי' ל"ח ובתשובת המבי"ט ח"ב סי' קמ"ה ובתשובת הרשד"ם סי' נ"ח. בני חיי. באר היטב חו"מ קפח א

¹⁴⁸ שו"ע ונו"כ חו"מ קפח

¹⁴⁹ כתב הש"ך בסימן רמ"ג (סק"ה) וז"ל, ועכו"ם לעכו"ם הוי שליח, כ"כ משאת בנימין והוא פשוט עכ"ל. ועיין בית שמואל באה"ע סימן ה' (סק"ט) (סקי"ט) ז"ל, עכו"ם לעכו"ם אחר דאז הוי לפני דלפני ומותר, דאפילו אם נתן לשלוחו אין שליחות לעכו"ם שם בתרומת הדשן, שמע מינה אפילו עכו"ם לעכו"ם אין שליחות ולא כמשאת בנימין סימן (צ"ו) (צ"ז) שפסק בפשיטות עכו"ם לעכו"ם יש שליחות עכ"ל. ועיין קצוה"ח שם א

¹⁵⁰ רמב"ם תרומות פרק ד הלכה א

¹⁵¹ ירו' פ"א תרומות ה"א במאמין על ידו וכן בתוספתא ספ"א ונראה דאפי' אם הגוי הפריש תרומה ומעשר והבעלים מסכים אח"כ אין עובר בעשה שקבע התרומה והמעשר בב"א שאין כונתו אלא שיחול כדין מתחלה התרומה ואח"כ המעשר וע"ל סקי"ג. דרך אמונה שם ח

¹⁵² נה"מ סי' קפ"ב סק"ב גבי קמן וה"ה כאן ואין זה שייך לברירה כיון שרצונו שיחול אח"כ ולא למפרע וכ"כ במקדש מעט ה' חלה סי' שכ"ח סי"ב והסתפק שם אם גם במחשבה שחושב כן מהני ע"ש ועי' במע"א באורך.

¹⁵³ שאין זה מדין שליחות אלא כאילו הבעה"ב קרא לה שם לאחר ל' יום

¹⁵⁴ ירו' תרומות פ"א ה"א דמאי פ"ו ה"א

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

יח. אין העבד נעשה שליח לקבל גט מיד בעלה של אשה לפי

שאינו בתורת גיטין וקידושין

הכל כשרים¹⁵⁵ לשליחות הגט בין לקבלה בין להולכה אחד האיש ואחד האשה, חוץ מחרש שומה וקטן, ואפילו בארץ ישראל¹⁵⁶, שאינן בני דעת ולא בני שליחות ניהו, ועבד ונכרי גם כן פסולין, שכיון שאינן בני גיטין וקידושין אינן יכולין להיעשות שלוחים בעסקי גיטין וקידושין¹⁵⁷.

ואם הביא אחד מאלו הגט, אף על פי שנתקיים הגט בחותמיו אינו כלום, שהרי אינם בני שליחות.

ויש אומרים שאם העבד הוא שליח הולכה הוא ספק מגורשת, שאף על פי שאינו בתורת גיטין וקידושין מכל מקום שמא שליחות הבעל יכול לעשות בנתינת הגט שאינו אלא כאילו בא מכת הבעל לידה, שהרי יד העבד כיד הבעל ואלימא שליחותיה משליחות דעלמא, אבל לקבלה ודאי פסול מטעם שאינו בתורת גיטין וקידושין, שאין ידו כיד האשה שתהא האשה מגורשת בקבלתו ואפילו הוא עבד שלה, כיון שאין הגט משתמר לדעתה, ולא דמי לחצרה, והוא אינו בר גיטין וקידושין שיעמוד במקומה.

רשעים¹⁵⁸ כשירים לשליחות אלא שאין לסמוך על דיבורם במה שאומרים בפני נכתב ובפני נחתם לכן בא"י כשירים לשליחות וכן כשגט מקוים כשר לשליחות.

יט. עובד כוכבים הואיל ואיתיה בתרומה דנפשיה דתנן

העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה

¹⁵⁵ שו"ע ונו"כ שם קמא לא

¹⁵⁶ ב"ש שם מג

¹⁵⁷ כדאמרין בעלמא (ב"מ כב ע"א) גם אתם, דמיניה ילפינן לרבות שלוחכם, דהוקשה השליח למשלח מה המשלח בן ברית אף השליח צריך להיות בן ברית, ה"נ לענין גיטין וקידושין, אף ע"ג שהעבד קצת בן ברית הוא שהרי חייב בכל המצוות שהאשה חייבת בהם, מ"מ כיון שאינו בגיטין וקידושין שאין קידושיו תופסין אינו יכול ליעשות בהן שליח, דבזה אינו דומה למשלחו. לבוש שם

¹⁵⁸ בג"ש שם מג

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

גוי שהפריש תרומה משלו, י"א¹⁵⁹ שבפירות הפטורין אפי' הפריש הגוי אינו כלום ובפירות החייבין¹⁶⁰ אם הגוי הפריש תרומתו תרומה ומעשרותיו מעשר מן התורה¹⁶¹. ומ"מ אם הוציא לפנינו תרומה או מעשר צריך לחזור ולתקנם שמא הפריש ממין על שאינו מינו וי"א¹⁶² שדין תורה שאינה תרומה לפי שאין הפירות חייבין¹⁶³, ומדבריהן גזרו שתהיה תרומתו תרומה¹⁶⁴ ומעשרותיו מעשרות, ואפי' הפריש במחשבה, וצריך ליתנו לכהן וללוי ומהמעשר צריך להפריש תרומ"ע¹⁶⁵. ואם נתערבה בחולין מדמעת מדרבנן עד מאה ואחד כדין כל תרומה וזר האוכלה בשוגג חייב לשלם קרן וחומש מדרבנן¹⁶⁶.

וטעם הדבר משום בעלי כיסין, שלא יהיה זה הממון של ישראל ויתלה אותו בעכו"ם כדי לפוטרו, כלומר שיקנה אותם לגוי כדי לפוטרו ויפקיע את המצוה אבל עכשיו יתיירא שמא הגוי יעשה תרומה בכונה או בטעות ויצטרך ליתן התרומה לכהן וגם לחזור ולהפריש עוד הפעם תרומה, ובדקין את העכו"ם שהפריש תרומה ושואלים אותו מה היתה כונתו אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה תנתן לכהן, ואם לאו טעונה גניזה שמא בלבו לשמים, להקדישה והקדש בזה"ז אסור בהנאה וצריך גניזה¹⁶⁷. ואם הגוי אומר שכונתו הי' לחלקו לעניים אינה תרומה כלל ועושין כדבריו בין בא"י בין בחו"ל

¹⁵⁹ כן מבואר בתוס' מנחות שם דמפרשי דמשום בעלי כיסין חייבו את הפירות אבל אין דין שעל פירות פטורין יהול התרומה וכבר כ' הכ"מ שרש"י ותוס' אין מפרשים כפי' רבנו וכ"נ מדברי כל הראשונים וכ"נ בתשו' הריב"א שהביא הכ"מ בפ"א ה"א וכ"ה במאירי גיטין כ"ג ב' בשם י"א ובמאירי קדושין מ"א ב' לא הביא את הדין אלא או במירוח ישראל או בהקדימו בשבילים ע"ש וכ"כ הר"ש בפאה פ"א מ"ו דאם מירוח הגוי פוטר או אם יש קנין לגוי אין הגוי יכול לתרום (אך י"ל דשם מיירי רק מה"ת) וכ"נ דעת הכו"פ בפ"ד ע"ש: דרך אמונה – ציון ההלכה הלכות תרומות פרק ד ס"ק שנו

¹⁶⁰ כמבואר בקדושין מ"א ב' ובגיטין כ"ג ב' דהוא מה"ת ובירו' ספ"ג דתרומות מבואר דגם לר"ש הוא מה"ת אלא שאין מדמעת ואין חייבין עלי' חומש אבל פוטר הטבל מה"ת והיינו בפירות שמירחן ישראל או שהגוי הפריש קודם מירוח כמש"כ הראשונים בקדושין שם וגם רבנו בפיה"מ אוזיל בשיטה זו כמש"כ ר"י קורקוס וכאן חזר בו. שם ס"ק שנה

¹⁶¹ ואפי' תורם משלו על של ישראל תרו"ת מה"ת

¹⁶² רמב"ם הלכות תרומות פרק ד הלכה טו

¹⁶³ היינו פירות שגדלו אצלו לגמרי וגם מירחן דפטורין לגמרי אפ"ה אם הפריש תרו"ת וכן אם הפירות היו חייבין כגון שהביאו שלישי ביד ישראל דחייבין מדרבנן או שגם מירחן ישראל ומכרן לגוי דחייבין מה"ת אפ"ה אין הגוי יכול לתרום מה"ת ואין תרומתו תרומה אלא מדרבנן ואם תרם משלו על של ישראל נ"כ אינו כלום וי"א דבזה הוי תרומה מדרבנן. דרך אמונה שם קמ

¹⁶⁴ ואם ישראל יפריש מזה תרומה אינו כלום. דרך אמונה שם קלט

¹⁶⁵ דרך אמונה שם קמב

¹⁶⁶ דרך אמונה שם קמג

¹⁶⁷ וא"א לשאול לחכם שהגוי אין לו שאלה לחכם וי"א דחיישי' שמא בלבו לע"ז ובזמנינו לא שייך חששות אלו, דרך אמונה שם קמט

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

בד"א בארץ ישראל אבל עכו"ם שהפריש תרומה מתבואת חוצה לארץ לא גזרו עליהן ומודיעין אותו שאינו צריך ואינה תרומה כלל, כדי שלא יאמר זרים אוכלין תרומה ויהי' חילול ה'. וי"א¹⁶⁸ שאסורה לזרים

אבל חלה שגוי הפריש מעיסה שהוא גילגלה אינה חלה כלל. וכן פטר חמור שנולד אצלו שהפרישו אינו כלום ומותר בגיזה ועבודה וכן אם הפריש שה לפדיון פטר חמור אינו כלום¹⁶⁹.

והגוי שתרם¹⁷⁰ את של ישראל ואפילו ברשותו אין תרומתו תרומה. שהרי אין הגוי נעשה שליח כלל, ואפי' תרם בפנינו כשיעור ואמר – הרי זו תרומה אינה תרומה, והתרומה נשארת טבל כמו שהיתה¹⁷¹, וכן הפירות נשארי' טבל, דמדאורייתא לאו בני הפרשה נינהו ואפי' בתרומה דרבנן לא מהני כגון בזה"ז ובחז"ל.

ואם תרם משלו על של ישראל ויש לו פירות החייבים י"א שאינה תרומה. וי"א¹⁷² שהוי תרומה מדרבנן.

נ. אתם ולא אריסין

כבר התבאר במסכת גיטין דף נב: שאריס כלומר אדם המעבד אדמת אחרים, על מנת להתחלק עם הבעלים ביבול שתוציא האדמה, לפי המוסכם, כגון שני שלישים לאריס ושליש לבעל השדה וכיוצא בזה. בסתמא יש לו רשות¹⁷³ לתרום גם על חלקו של בעה"ב¹⁷⁴, שמכיון שמוטל עליו לקצור ולאסוף הפירות הוי כאילו מינהו בהדיא שליח, ואם כשתרם¹⁷⁵ בא בעל הבית ועיכב, אם עד שלא תרם עיכב, אין תרומתו תרומה על חלקו של בעה"ב אלא על חלקו בלבד, ואף על פי שלא שינה שליחותו. ואם משתרם

¹⁶⁸ חז"א שביעית א סקב"ד

¹⁶⁹ דרך אמונה שם קמב

¹⁷⁰ רמב"ם שם הלכה ב

¹⁷¹ דרך אמונה שם י

¹⁷² טור יו"ד סי' של"א ועי' תוס' בכורות י"א ב' ד"ה טבלים

¹⁷³ אך י"א דדוקא תרומה שא"א לגורן שתעקר אא"כ נתרמה ממנו תרו"ג ולכן הוי כאילו שווי' שליח אבל מעשרות לא יעשר בלי רשות וי"א דגם תרומה לא יתרום לכתחלה ורק בדיעבד תרומתו תרומה מיהו לדעת הראב"ד לקמן הי"ד אם מוטל עליו להכניס הגורן לבית בודאי יכול לתרום לכתחלה דלא גרע מפועל דהתם אבל לא לעשר. דרך אמונה שם קג

¹⁷⁴ ק"ס וש"ך יו"ד סי' של"א סקס"ז ומ"ש בנמ' אתם ולא אריסין כ' המאירי בגיטין וקדושין שאינו להלכה והכ"מ תי' בשם הרי"ק דמיירי בתורם על חלק בעה"ב לבד כמו שביאר במל"מ ועי"ל דמיירי שכבר חלקו

¹⁷⁵ רמב"ם שם הלכה י

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

עייב תרומתו תרומה. שמתחלה ברשות תרם. ומ"מ לא ימשיך לעשר¹⁷⁶
שאר המעשרות אם עדיין לא עישר, כיון שבעה"ב מיחה. ואף על פי שלא
מיחה בהדיא על המעשרות רק על התרומה.

כא. אתם ולא שותפין

עוד התבאר שם שפירות השותפין¹⁷⁷ חייבות בתרומה ומעשרות שנאמר
(דברים יב פסוק ו) מַעֲשְׂרֵיכֶם וּבִתְרוֹמָה כְּתִיב תְּרוֹמוֹתֵיכֶם¹⁷⁸ אפילו של
שנים, והשותפין אינן צריכין ליטול רשות זה מזה¹⁷⁹, אלא כל התורם מהן
תרומתו תרומה. אם חברו לא מיחה.

וכ"ז אם עדיין לא חלקו¹⁸⁰, אבל אם כבר חלקו הפירות, ודאי שאין א' יכול לתרום על
של חברו בלי רשות, אף שהיו שותפין בשדה.

כב. אתם ולא אפוטרופוס

עוד התבאר שם שאפוטרופוס תורם ומעשר¹⁸¹ פירות היתומים הקטנים¹⁸²
הצריכים לאכול¹⁸³, אבל פירות שאינם צריכים לאכול לא יעשרו. ואפי'

¹⁷⁶ פי' המנחת יצחק בתוספתא דתרומות פ"א ה"ח ורבנו השמיטו דס"ל שזה פשוט:

¹⁷⁷ רמב"ם הלכות תרומות פרק ד הלכה ח

¹⁷⁸ הכי איתא בחולין קלה: אולם בכל המקרא לא נמצא אלא רק ביחזקאל פרק מד פסוק ל

¹⁷⁹ משמע אפי' לכתחלה יכול כל א' לתרום על הכל דודאי ניחא לי' לחברו והש"ך ביו"ד סי' של"א סק"ה
כתב משום דכאילו מינהו שליח דמי ועיין דרך אמונה שם ציון ההלכה ס"ק (רו) שכתב וי"ל שא"צ למנותו
שליח ואפי' אם השני אין יודע כלל שנתמרחו הפירות דהוי כמו יאוש שלא מדעת ג"כ מהני שכ"ז שלא חלקו
הכל שייך לכל א' מהן עי' ר"ן ר"פ השותפין והוי כדידי' כ"ז שאין חברו מקפיד אבל אינו יכול לעשות שליח
בלי רשות שותפו דשמא לא ניחא לי' שאחר יתרום, אבל הר"ש תרומות פ"א מ"א ופ"ג מ"ג והרא"ש שם
והרשב"א בקדושין מ"א ב' והתוס' רי"ד שם (אך בתחלה כ' שם תי' אחר ע"ש) והאוי"ז סי' רכ"א ופסק כן
ושמ"ק תמורה י"ג א' שהביאו כולם תי' הירו' ריש תרומות דלכתחלה לא יתרום על חלק חברו אפי' אם יודע
בו שאינו מקפיד גזרה אטו שותף דמקפיד אלא ישאל ממנו רשות וכן בתרומת מעשר ובשאר מעשרות.

¹⁸⁰ תוס' רי"ד ופסקיו בגיטין נ"ב א' וכן בתוס' רי"ד קדושין מ"א:

¹⁸¹ שו"ע ונו"כ שם יד וא"צ דעתם ושליחותם כדידם דמו, ועי' קצה"ח (סימן רמג סק"ז) וחזו"א (אהע"ז סימן מט
סק"י) ואחיעזר (ח"ג סימן נה אות ה).

¹⁸² אף על גב שאינו שלו והקטנים לאו בני שליחות נינהו הפקירו ב"ד פירותיהן ונתנו לו כדי שיוכל לתרום
דהפקר ב"ד הפקר כמש"כ התוס' גיטין מ' ב' ד"ה וכתב והרישב"א בגיטין נ"ב א' (וכן בחי' ריטב"א החדשות
שם) וכן בחי' הר"ן ותוס' רי"ד ופסקי רי"ד שם וכ"נ בתוספתא תרומות פ"א הי"ד דקתני ע"ז מפני תיקון העולם
והרמב"ן כאן בסוגיא ס"ל דמהי"ת יכול לתרום ולעשר דהוי זכות להן במסקנתו והרישב"א שם הביא ב' הדעות.
¹⁸³ וחייב לתרום ולעשר כדי שלא יאכלו טבלים.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

בדיעבד לא מהני¹⁸⁴, אלא לכשירצו לאכול אז יעשרו, וי"א¹⁸⁵ דבדיעבד אם תרם אפי' להניח תרומתו תרומה.

ואם ירצו למכור לא יעשרו אלא ימכרו טבל¹⁸⁶, ויודיעו ללוקח שזה טבל והרוצה לתקן יתקן. וי"א¹⁸⁷ דכשמוכרין צריך האפטרופוס לעשר. וי"א¹⁸⁸ דדוקא אם רוצים להניח עד שיגדלו לא יעשרו דלכשיגדלו יעשרו בעצמן אבל אם יצטרכו לאכלן לפני שיגדלו יכולין כבר לעשר

י"א¹⁸⁹ שדוקא במינהו אבי יתומים, אבל אם מינהו ב"ד יכול לתרום אף להניח.

נג. אתם ולא התורם את שאינו שלו

עוד התבאר שם שהתורם את שאינו¹⁹⁰ שלו שלא ברשות הבעלים, אם תרם אין תרומתו תרומה¹⁹¹, והתרומה נשארת טבל כמו שהיתה. וכן הפירות נשארי' טבל.

אבל התורם משלו על של אחרים כלומר שלקח מפירות שלו טבל מפריש לפטור פירות חברו, כיון שהוא זכות גמור עבורו¹⁹² שמרויח הפירות, בודאי נחא לי' ואין חוששין שמא רוצה לעשות המצוה בעצמו, והרי זו תרומה ותיקן פירותיהם, וטובת הנאה שלו שנותנה לכל כהן שירצה.

¹⁸⁴ תוס' הרא"ש

¹⁸⁵ ר"י קורקוס בדעת רבנו והרמב"ן בניטין בהדיא חולק ע"ז וכן בתוס' הרא"ש שם כ' שאין תרומתו וכן רש"י כמש"כ הר"ק וכ"נ דעת שאר הראשונים שכולם כתבו דמעם שאסור משום שאינו שלו וסיפא פרושי מפרש לרישא וכן בראב"ד פי"א מנחלות מבואר דגם דיעבד לא מהני וגם להרשב"א שכ' בתי' ב' דמה"ת יכול לתרום גם להניח רק רבנן אסרוהו י"ל דגם בדיעבד הפקיעו ומדברי רבנו ג"כ אין רא' ומה שלא הביאו כאן משום דמדרבנן הוא משום תקנת יתומים כמש"כ בנקה"כ סי' ש"ה ומקומו שם וברייתא דלא אפטרופסים כבר תי' בירו' דמיירי ביתום גדול:

¹⁸⁶ רמב"ם בפי"א מנחלות ה"ח וסמ"ע ס"ק מב

¹⁸⁷ דעת הראב"ד נחלות שם

¹⁸⁸ שיטת רש"י כאן וכן בתוס' רי"ד שם וע"ל דבתוס' הרא"ש חולק ומעם רש"י שלא להפסיד להם הטוה"נ כמש"כ המ"מ פי"א מנחלות ה"ט א"נ שמא ירצו לפטור בחטה א' או להוסיף על השיעור כמש"כ תוס' בכתובות י"ב א':

¹⁸⁹ כ"נ ברישב"א קדושין מ"א ב' והרשב"א בניטין נ"ב א' חולק ע"ז.

¹⁹⁰ רמב"ם הלכות תרומות פרק ד הלכה ב

¹⁹¹ ובסתמא לא אמרי' דהוי זכות דשמא הי' רוצה לפוטרה בחטה א' או שהי' רוצה להעדיף ואין זה זכות גמור

¹⁹² חזו"א לקוטים לזרעים סי' ו' סק"א